

Escola de Camins

Escola Tècnica Superior d'Enginyeria de Camins, Canals i Ports
UPC BARCELONATECH

ANÀLISI I PROPOSTES D'URBANITZACIÓ DEL PASSEIG DE LA PLAÇA MAJOR DE SABADELL

Treball realitzat per:

Sergi Grima Carandell

Dirigit per:

Elisabet Roca Bosch

Grau en:

Enginyeria Civil

Barcelona,

Departament d'Enginyeria Civil i Ambiental

TREBALL FINAL DE GRAU

ANÀLISI I PROPOSTES D'URBANITZACIÓ DEL PASSEIG DE LA PLAÇA MAJOR DE SABADELL

Autor: Sergi Grima Carandell

Tutora: Elisabet Roca Bosch

RESUM

PARAULES CLAU: Passeig de la Plaça Major, Urbanisme, Propostes de Millora, Sabadell centre.

El passeig de la Plaça Major ha estat sempre un punt de trobada simbòlic per la gent de Sabadell. Després de quasi tres dècades en les que aquest ha estat tallat intermitentment per culpa de diferents obres de construcció, la situació actual és motiu de queixa per part de tots els veïns i veïnes de la zona ja que presenta un estat pobre i inacabat. L'objectiu d'aquesta recerca és, un cop reconegut el procés històric, realitzar un anàlisi actual de la zona i avaluar els projectes urbanístics vigents, així com fer propostes de millora. La metodologia que s'ha seguit es basa en la recerca bibliogràfica i cartogràfica per a tot el procés de documentació. Per al treball de camp s'ha utilitzat el mètode de l'observació participant i la realització d'entrevistes i una enquesta a la població. Els resultats mostren grans mancances en el passeig actual, sobretot per falta de vegetació, espai d'ombra i algun element d'aigua. Els projectes vigents segueixen una línia de millora adequada de l'espai tot i la quantitat d'aspectes que no tracten. Finalment, s'intenten solucionar totes les problemàtiques presents amb indicacions de disseny i d'organització de l'espai en forma de dues propostes de millora del passeig.

ANÁLISIS Y PROPUESTAS DE URBANIZACIÓN DEL PASEO DE LA PLAZA MAYOR DE SABADELL

Autor: Sergi Grima Carandell

Tutora: Elisabet Roca Bosch

RESUMEN

PALABRAS CLAVE: Paseo de la Plaza Mayor, Urbanismo, Propuestas de mejora, Sabadell centro.

El paseo de la Plaza Mayor ha sido siempre un punto de encuentro simbólico para la gente de Sabadell. Después de tres décadas en las que ha estado cortado por culpa de diferentes obras de construcción, la situación actual es motivo de queja por parte de los vecinos y vecinas de la zona debido a su estado pobre e inacabado. El objetivo de este trabajo es, una vez reconocido el proceso histórico, realizar un análisis actual del espacio y evaluar los proyectos urbanísticos vigentes, así como hacer propuestas de mejora. La metodología seguida se basa en la investigación bibliográfica y cartográfica para todo el proceso de documentación. Para el trabajo de campo se ha utilizado el método de la observación participante y la realización de entrevistas y encuestas a la población. Los resultados muestran grandes carencias en el paseo actual, sobre todo por falta de vegetación, espacio de sombra y algún elemento de agua. Los proyectos vigentes siguen una línea de mejora adecuada, aunque dejan algunos aspectos sin tratar. Finalmente, se intenta dar solución a todos los problemas presentes con indicaciones de diseño y de organización del espacio en forma de dos propuestas de mejora del paseo.

ANALYSIS AND URBANIZATION PROPOSALS OF “PASSEIG DE LA PLAÇA MAJOR” OF SABADELL

Author: Sergi Grima Carandell

Tutor: Elisabet Roca Bosch

ABSTRACT

KEYWORDS: “Passeig de la Plaça Major”, Urbanism, Proposals for improvement, Center of Sabadell.

The “passeig de la Plaça Major” has always been a symbolic meeting point for the citizens of Sabadell. After three decades of construction works, the current situation triggers complaints by the neighbours due to its poor and unfinished condition. This research aims to, after having recognised the historic process, carry out an analysis of the current area and evaluate the existing town-planning projects as well as provide suggestions for improvement. Regarding the methodology followed, it is based on both literature and cartographic research for the whole documentation process. With regards to the method used for the field research, it has consisted of participant observation, interviews and surveys to the population. Results show great deficiencies in the current “passeig” owing to a lack of vegetation, space of shade and some water element. The existing projects follow an adequate line of improvement despite the amount of aspects left behind. Finally, the goal is to solve the current problems with design and organisational indications of the space through two proposals for improvement of “passeig de la Plaça Major”.

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ, OBJECTIUS I METODOLOGIA.....	1
1.1.	INTRODUCCIÓ.....	1
1.2.	OBJECTIUS.....	1
1.3.	METODOLOGIA.....	2
2.	ANÀLISI HISTÒRIC.....	3
2.1.	ELS INICIS.....	3
2.2.	SEGLE XIX: PRIMERES REFORMES.....	5
2.3.	ELS ENDERROCS.....	5
2.4.	EMPITJORAMENT DE L'ESPAI CENTRAL.....	9
2.5.	ACTUALITAT.....	11
3.	ANÀLISI DE LA ZONA.....	12
3.1.	DEMOGRAFIA.....	12
3.2.	ANÀLISI DE MOBILITAT.....	14
3.3.	APARCAMENTS.....	16
3.4.	ESPAI VERD.....	18
3.5.	EQUIPAMENTS.....	19
3.6.	COMERÇ I USOS AL PASSEIG.....	20
3.7.	MOBILIARI URBÀ I DISTRIBUCIÓ D'ELEMENTS AL PASSEIG.....	21
4.	ANÀLISI DAFO.....	26
4.1.	DEBILITATS.....	26
4.2.	AMENACES.....	27
4.3.	FORTALESES.....	28
4.4.	OPORTUNITATS.....	29
5.	LA VEU DELS VEÏNS I VEÏNES.....	30
5.1.	METODOLOGIA: ENQUESTA.....	30
5.2.	RESULTATS.....	32
5.3.	ANÀLISI DEL SONDEIG D'OPINIÓ.....	38
6.	ELS PROJECTES DE MILLORA DE L'AJUNTAMENT.....	39
6.1.	PROJECTES PREVIS.....	39
6.2.	PROJECTE ACTUAL.....	41

6.2.1	INTRODUCCIÓ.....	41
6.2.2	ACTUACIONS PREVISTES.....	42
6.2.3	ACTUACIONS AL PASSEIG.....	45
6.2.4	ANÀLISI DEL PROJECTE ACTUAL	50
7.	PROPOSTES DE MILLORA	52
7.1.	PROPOSTA 1.....	52
7.2.	PROPOSTA 2.....	59
8.	CONCLUSIONS.....	64
9.	REFERÈNCIES.....	66

1. INTRODUCCIÓ, OBJECTIUS I METODOLOGIA

1.1. INTRODUCCIÓ

El passeig de la Plaça Major, situat al centre de Sabadell, és la formació conjunta de diversos espais que s'han anat encadenant amb enderrocs i reformes al llarg dels anys. Un espai que fou un punt de trobada acollidor i viu per a les persones, actualment ha perdut els seus usos.

El nou espai públic, resultant de més de 28 anys d'obres, és pobre, pla, sense vida, amb massa ciment i sense cap atractiu per al vianant. Una baixa qualitat paisatgística i arquitectònica, així com la manca d'espais verds i de peces d'interès històric i cultural devalua de forma clara aquest nucli i en causa la seva pèrdua com a espai simbòlic.

Després de les obres del Metro del Vallès i les noves oportunitats que apareixen gràcies a això, el passeig no es troba a l'alçada per a actuar com a centre històric i sense els canvis adequats no té opcions de potenciar el valor social i cultural del centre.

Si bé és cert que tots els últims governs han presentat propostes de reforma del centre per tornar-li la vitalitat que tenia fa anys, cap d'aquestes s'ha tirat endavant.

Actualment, però, sembla que finalment arrancarà amb força un projecte de millora de l'espai central de Sabadell. A mitjans de l'any 2017 el govern municipal presentà un ampli pla d'actuacions que té per objectiu renovar el centre de Sabadell, redissenyant la Plaça Major i ampliant l'espai per a vianants.

1.2. OBJECTIUS

Aquest treball es planteja el següent objectiu principal: realitzar un anàlisi del passeig de la Plaça Major per valorar els impactes socials i urbanístics dels projectes vigents i fer propostes de millora.

El objectius secundaris que emanen del principal són:

- o Descriure el procés històric de l'espai, així com fer un anàlisi urbanístic i de mobilitat de l'espai actual.
- o Analitzar els projectes d'urbanització vigents per a detectar possibles problemàtiques.
- o Definir un conjunt de propostes per tal de resoldre els problemes existents i per introduir millores en la urbanització de l'espai.

1.3. METODOLOGIA

Per a la realització d'aquest treball de fi de grau s'han seguit diferents vies metodològiques complementàries.

En primer lloc, s'ha dut a terme una recerca bibliogràfica i cartogràfica mitjançant l'accés a fonts d'informació com són l'àrea d'urbanisme i mobilitat de l'Ajuntament de Sabadell, l'àrea d'espai públic, l'anuari estadístic, l'arxiu Municipal de Sabadell i d'altres. Gran part de la informació exposada s'ha extret d'aquestes fonts.

A més, també s'han utilitzat estudis i altres publicacions relacionades amb el centre de Sabadell i més en concret amb el passeig de la Plaça Major com ara diferents estudis de la fundació Bosch i Cardellach.

En segon lloc, s'ha utilitzat el mètode de l'observació participant per a realitzar tot el treball de camp. Aquesta metodologia s'utilitza normalment en treballs d'antropologia social i es basa en la interacció de l'observador en els fenòmens a la vegada que els observa, participant en major o menor grau en activitats de la situació estudiada. D'aquesta manera s'aconsegueix entendre la realitat que s'observa des de l'òptica dels individus que la viuen, arribant a un major grau de comprensió al que no s'arribaria de cap altra forma.

La metodologia de l'observació participant ha anat acompanyada de converses amb associacions de la zona estudiada i veïns de l'espai. També s'han realitzat entrevistes amb diferents persones que han treballat en el projecte del passeig de la Plaça Major, com ara en Pere Vidal que és el director tècnic municipal de la proposta actual.

Per últim, s'ha realitzat una enquesta a més de 300 persones de Sabadell, per conèixer quina és la visió dels veïns sobre el passeig.

2. ANÀLISI HISTÒRIC

Per entendre com s'ha desenvolupat el centre de Sabadell al llarg dels anys, seria necessari fer una ullada enrere i entendre quin va ser el procés de formació de la ciutat. Amb aquesta finalitat, s'ha revisat documentació històrica i cartogràfica de les diferents etapes que se sintetitza a continuació.

2.1. ELS INICIS

Si bé és cert que durant l'època dels primers pobladors, els íbers i l'època romana no hi hagué cap tipus de desenvolupament de la ciutat de Sabadell com a nucli urbà, és important destacar que fa 7000 anys ja consideraren la zona com un espai idoni per a viure-hi, amb terra fèrtil i un riu molt pròxim. Els primers assentaments foren a Can Roqueta i a la serra de Sant Iscle (els dos al cantó esquerre del riu Ripoll). Els romans aprofitaren antics establiments dels íbers, com el de La Salut, la majoria dels quals es estaven situats al costat de la Via Augusta, que posteriorment passaria a ser un dels camins medievals principals de la zona.

A l'Edat Mitjana trobem el punt de partida del centre de Sabadell com el coneixem actualment. Durant el segle XI es comença a produir la formació d'un nucli al cantó dret del riu Ripoll, al voltant de l'església de Sant Salvador (actual església de Sant Fèlix), documentada de l'any 1076. Allà s'hi establí també un mercat conegut amb el nom de "Forum Sabatelli" ja que era el punt on confluien els camins de les viles dels voltants. Aquestes dues, l'església de Sant Salvador i el mercat, foren les principals atraccions que afavoriren la creació d'un nucli urbà. Al segle XIV es comptava que a Sabadell hi podien viure al voltant d'unes 810 persones.

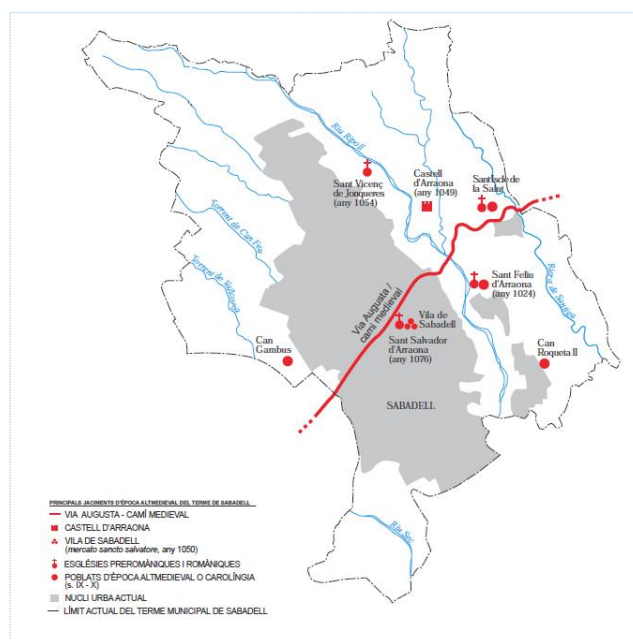

Figura 1. Plànol de la zona de Sabadell al segle XV.

Font: Oficina de Patrimoni de Sabadell.

Durant els anys finals de l'Edat Mitjana s'acabà d'establir el centre de la vila de Sabadell, que presentava ja la configuració que hi ha actualment, amb una muralla al seu voltant.

Per tant, trobem els orígens del centre de Sabadell actual en els darrers segles de l'Edat Mitjana. Ja tenia la mateixa disposició que actualment, una plaça major al costat de l'església i un carrer que guia fins la Plaça de l'Àngel.

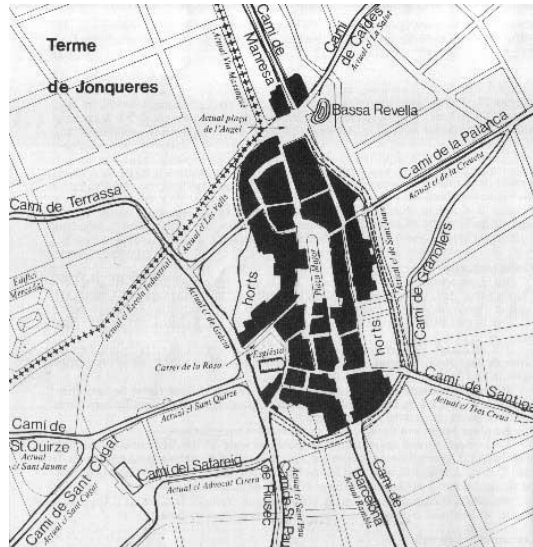

Figura 2. Plànol de Sabadell al segle XV.

Font: Oficina de Patrimoni de Sabadell

Els canvis que patí Sabadell durant els següents anys foren minúsculs en quant a la disposició de l'espai central, simplement hi va haver un creixement més enllà de les muralles, fins a doblar la seva superfície.

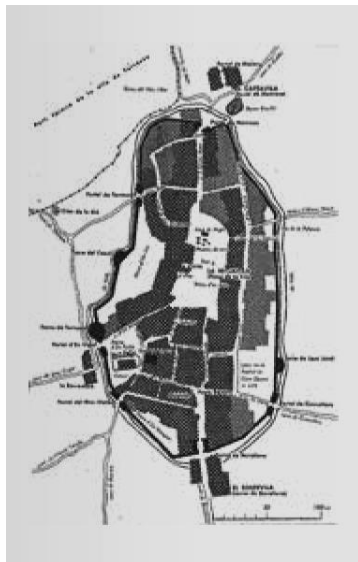

Figura 3. Plànol de la vila de Sabadell a la fi del període gòtic.

Font: L'art sabadellenc d'Andreu Castells, 1961.

Figura 4. Plànol de la vila de finals del segle XVIII.

Font: Memòria del Projecte d'Eixample i Reforma de 1886(AHS).

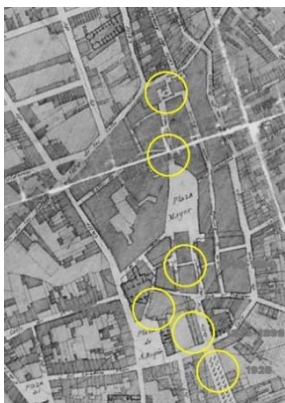
2.2. SEGLE XIX: PRIMERES REFORMES

Al llarg del segle XIX, a causa d'un fort creixement demogràfic de la ciutat, apareix la necessitat de realitzar reformes urbanístiques per a controlar i organitzar aquest ràpid creixement que s'estava vivint.

Francesc Daniel Molina i Miquel Pascual Tintorer realitzaren cadascú un Projecte d'Eixample i Reforma (1865 i 1886 respectivament). Ambdós es centraren en el desenvolupament de les zones exteriors al centre de Sabadell, intentant organitzar d'aquesta manera, els eixamples que donarien la base a l'estructura de la ciutat. Tot i això, el projecte de Miquel Pascual Tintorer sí que enfoca part dels esforços en millor la zona cèntrica, iniciant els planejaments dels enderrocs que es duen a terme els següents anys per donar més espai al centre.

L'any 1928, l'arquitecte Josep Renom realitzà un projecte de reforma del centre, dins del Projecte d'Eixample i Reforma que presentà, treballant també amb Joaquim Manich. En el projecte de reforma del centre es tenen en compte ja els enderrocs que s'havien de realitzar i s'introdueix la convivència entre el vehicle i el vianant, tema protagonista del centre de Sabadell fins a l'actualitat.

2.3. ELS ENDERROCS

Entre l'any 1873 i l'any 1960, el centre de Sabadell passà una etapa d'ampliació i millorament de l'espai públic. Un seguit d'expropiacions de propietats privades, amb el seu consegüent enderroc, donaren més espai per a la urbanització de la plaça Dr. Robert i la Plaça Major, seguint pel carrer Manresa.

Amb la finalització de totes les obres d'enderrocs s'obrí definitivament el centre de Sabadell, deixant espai suficient per als posteriors plantejaments sobre la mobilitat dins d'aquest espai.

Figura 5. Punts on es realitzaren enderrocs

Font: AHS. Imatge editada.

L'evolució de l'espai obert que es va anar formant al llarg dels anys és la següent:

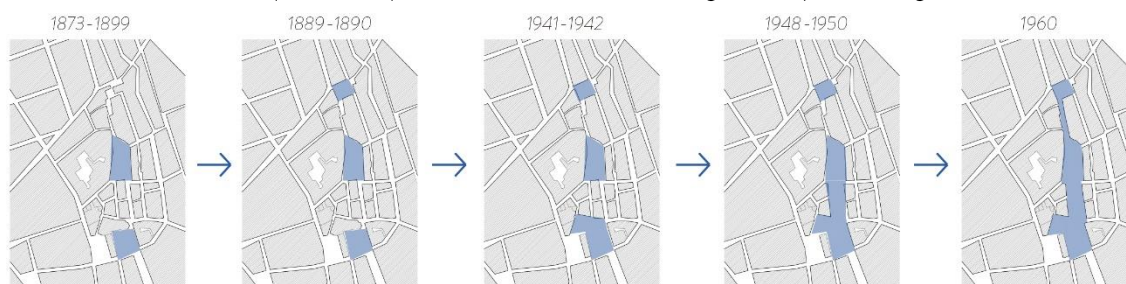

Figura 6. Evolució de l'espai amb els diferents enderrocs. Font: Elaboració pròpia.

a. *Enderroc del portal de Barcelona 1873-1899*

Aquest fou el primer en dur-se a terme i inicià un procés d'alts i baixos en la urbanització del centre. En el moment en què es decidí que l'edifici dels Escolapis passaria a ser l'Ajuntament de Sabadell, el carrer que guiava al portal de Barcelona i a l'inici de la Rambla fou enderrocat. D'aquesta forma, la reforma de l'Ajuntament inclouria la urbanització i enjardinat de l'espai que s'havia generat, creant una plaça amb plantes, palmeres, parterres i el quiosc dels músics (un quiosc modernista dissenyat per Josep Renom l'any 1911). Aquesta plaça fou anomenada els Jardinetes.

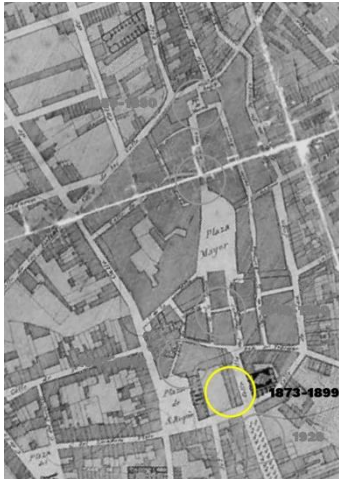

Figura 7. Localització de l'enderroc del portal de Barcelona.

Font: AHS. Imatge editada.

Figura 8. Vista dels Jardinetes 1920.

Autor: Josep Casamartina i Parassols.

b. *Enderroc a la Plaça de l'Àngel 1889-1890*

Situat a l'altre extrem de l'espai que estem considerant, consistí en l'expropiació d'algunes cases amb l'objectiu d'enderrocar-les i deixar espai per l'eixamplament de la Plaça de l'Àngel.

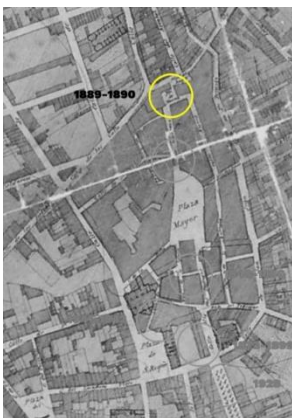

Figura 9. Localització de l'enderroc a la Plaça de l'Àngel.

Font: AHS. Imatge editada.

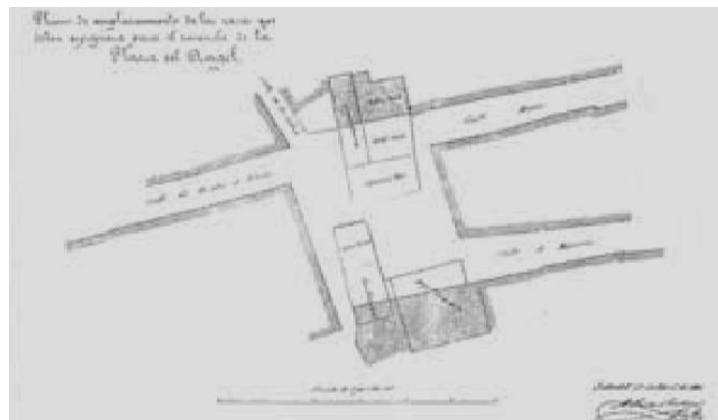

Figura 10. Cases que s'havien d'expropiar per a realitzar les obres de la Plaça de l'Àngel.

Font: AHS.

c. *Enderroc del Racó del Campanar 1941-1942*

L'enderroc dels edificis que es trobaven just al costat del campanar va permetre la connexió dels dos cantons de la Plaça Sant Roc, un a cada costat de l'Església. Aquest enderroc va ser clau per a l'evolució del passeig. Un cop finalitzat, l'estructura de la zona va quedar caracteritzada per dos espais públics força grans separats pels edificis del Pedregar (la Plaça Major i la Plaça Sant Roc) i deixava molt clara la següent actuació necessària per a poder obrir definitivament el passeig. Per altra banda, es realçà la importància de l'església Sant Fèlix i el seu campanar, donant molta visibilitat a la seva estructura i deixant zones al seu voltant per on poder passejar.

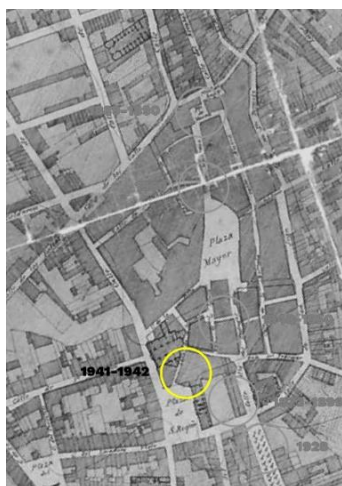

Figura 11. Localització de l'enderroc del Racó del Campanar.

Font: AHS. Imatge editada.

Figura 12. Racó del Campanar previ a l'enderroc.

Font: Postal antiga.

d. *Enderroc del Pedregar de Dalt 1948-1950*

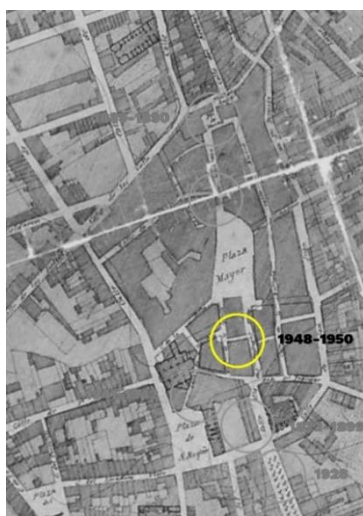

Figura 13. Localització de l'enderroc dels edificis del Pedregar.

Font: AHS. Imatge editada.

Fou un dels enderrocs més importants dels que es van realitzar ja que va permetre la connexió de l'espai públic de la Plaça Major amb els Jardinets de l'Ajuntament, creant el passeig de la Plaça Major. Les edificacions del Pedregar de Dalt foren considerades per l'alcalde Marcet com un gran tap a la zona central de la ciutat, ja que no era necessari un espai radial per a utilitzar-lo com a Mercat, sinó un espai lineal que permetés el trànsit de vehicles. Malauradament, l'enderroc del Pedregar també va incloure l'enderroc del quiosc dels músics de Josep Renom, fet que no agradà als veïns de la zona ja que el quiosc no intervenia de cap manera amb els edificis del Pedregar i es podria haver deixat intacte.

Figura 14. Treballs d'enderroc del Pedregar.

Autor: Joan Balmes.

Figura 15. Passeig de la Plaça Major 1950.

Font: Joan Balmes.

D'aquesta manera, l'any 1950 el centre de Sabadell estaria constituït per la Plaça de l'Àngel eixamplada, el carrer Manresa i tot l'espai connectat de la Plaça Major (passeig de la Plaça Major), el Racó del Campanar i els Jardinets de l'Ajuntament (Plaça Doctor Robert).

e. Enderroc al carrer Manresa 1960

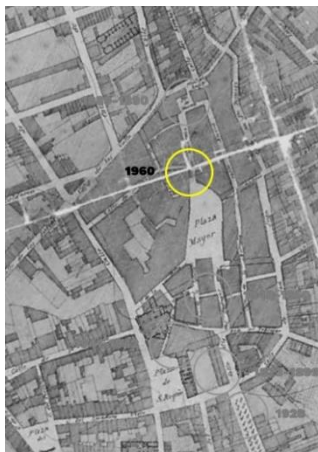

Figura 16. Localització de l'enderroc del carrer Manresa.

Font: AHS. Imatge editada.

La creació del passeig de la Plaça Major amb l'enderroc del Pedregar de Dalt va comportar l'inici de l'eix nord-sud, travessant el centre. L'eix estava pràcticament finalitzat, però si es volia allargar fins a la Plaça de l'Àngel es necessitava un projecte que eixamplés el carrer Manresa amb l'objectiu de donar-li continuació al passeig. Així, fou l'arquitecte Gabriel Bracons que dissenyà aquest projecte amb el qual es finalitzà el pas de l'eix nord-sud pel centre, amb l'obertura i creació del passeig Manresa.

En aquest punt, l'espai cèntric arribà a l'estructura que presenta actualment.

Figura 17. Carrer Manresa.

Autor: Joan Monistrol Pons.

Figura 18. Passeig Manresa un cop finalitzada la reforma.

Autor: Vicenc Mavor.

2.4. EMPITJORAMENT DE L'ESPAI CENTRAL

El seguit de reformes que es realitzaren durant els anys anteriors dotaren al centre de l'espai necessari per a que hi poguessin circular vehicles. D'una banda, aquest era l'objectiu de l'obertura de l'eix nord-sud i permetia una major fluïdesa en el flux de vehicles de la ciutat. Per altra banda, el centre va perdre tot l'encant per al vianant, que fins fa pocs anys només va veure reduccions de les seves zones reservades, amb continues obres i canvis sense sentit al centre.

L'any 1959 va haver-hi una primera reducció dels Jardinetes, deixant més espai als vehicles.

Figura 19. Plaça Doctor Robert 1959.

Autor: Secundino.

Després de la primera reducció, l'espai dels Jardinetes fou finalment destruït l'any 1988 quan s'iniciaren les obres de construcció d'un pàrquing subterrani que duraren fins al 1990.

Figura 20. Construcció del pàrquing sota la Plaça Doctor Robert.

Autor: Joan Monistrol Pons.

Sota l'alcaldia d'Antoni Farrés es traslladà el Mercat, de forma provisional, al Passeig de la Plaça Major. Això va ser causa de la remodelació del Mercat Central en el marc del Pla Integral de Renovació del Centre. Les obres del Mercat duraren 5 anys, del 1999 fins al 2004.

Figura 21. Mercat provisional 1999.

Autor: Joan Monistrol Pons.

Seguidament, l'any 2007 el passeig tornà a ser destrossat amb les obres del Metro del Vallès. Una obra molt important pel que fa a la mobilitat tant de caràcter municipal, ja que es crearen noves estacions que connecten diferents barris de Sabadell, com a la mobilitat interurbana Barcelona-Sabadell. Tot i la importància de l'obra i tots els beneficis que porta un cop finalitzada, rebé moltes crítiques a causa dels constants retards que allargaren la durada de les obres. Es preveia que les obres finalitzarien l'any 2012, però s'allargaren fins el 2017.

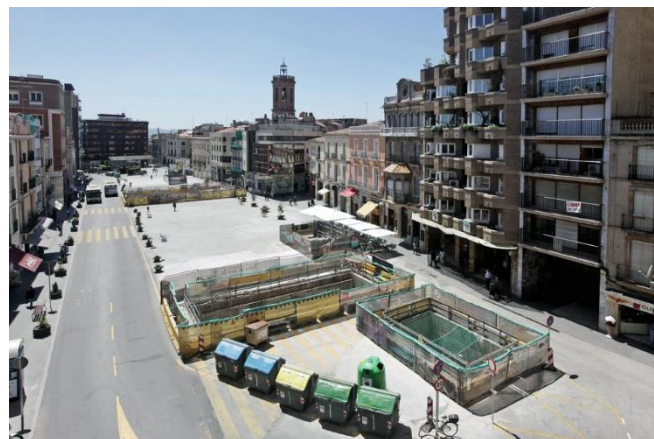

Figura 22. Obres de realització de la parada de FGC.

Font: iSabadell.

2.5. ACTUALITAT

Després de molts anys d'obres, tant a la superfície com subterrànies, el passeig reapareix com espai públic de la ciutat. Presenta elements nous, com l'entrada a l'estació de FGC i les diverses sortides d'emergència que la seva construcció ha comportat, però lamentablement el resultat de les obres ha estat un espai sense verd, sense zones d'ombra, sense aigua i sense cap tipus de bellesa paisatgística.

Figura 23. Passeig de la Plaça Major 2017.

Font: Diari de Sabadell.

El que abans actuava com a punt de trobada al centre de la ciutat (un espai acollidor i ple de vida) és impossible de reconèixer actualment.

En el següent apartat és durà a terme un anàlisi de tota la zona per a entendre perfectament quin és l'estat actual del passeig de la Plaça Major.

3. ANÀLISI DE LA ZONA

3.1. DEMOGRAFIA

Les dades que ens proporciona l'anuari estadístic de Sabadell a data d'1 de gener del 2017 sobre el pes en població del Districte 1 i el barri del centre sobre el total de la ciutat són les següents:

		Districte 1	Centre	Total Sabadell
Edat	0-14	8617	5487	34149
	15-24	5167	3233	20660
	25-49	19230	11844	77084
	50-64	10369	6496	39313
	65 i més	10430	6189	38893
Total Nombre		53813	33249	210099
Total %		25,61	15,83	100

Considerant que l'àmbit del centre té una superfície de 1,7km², la densitat de població al centre és de 19558,23 hab/km². Podem afirmar que ens trobem en una zona molt densa ja que la densitat del centre supera el triple de la densitat de població de Sabadell que té un valor de 5559,64 hab/km² considerant una superfície de 37,79 km².

Si comprovem els percentatges de la taxa d'envelliment (calculada com el percentatge de gent de 65 anys o més sobre el total) veiem que Sabadell té una taxa de 18,5% mentre que el districte 1, que el podríem considerar com l'àrea que influeix en el centre i en el nucli urbà, té una taxa de 18,6%. Són taxes molt semblants i això ens indica que en aquest aspecte el districte 1 no dista molt del global de la ciutat.

Ara bé, si mirem els índexs de sobre envelliment que ens dona l'Ajuntament de Sabadell si que notem certes diferències que ens permeten caracteritzar la població del centre.

Si utilitzem la següent fórmula per a realitzar el càlcul de l'índex de sobre envelliment, obtenim aquests resultats:

$$\text{Índex de sobre envelliment} = \frac{\text{pobl. 85 anys o més}}{\text{pobl. 65 anys o més}} * 100$$

	Índex de sobreenvelliment
Districte 1	20,11
Sabadell	15,96

Així, dins els indicadors demogràfics destaquem que l'índex de sobre envelliment del Districte 1 es troba més de 4 punts per sobre de l'índex del total de Sabadell. Aquest índex augmenta any rere any segons les dades de l'anuari estadístic i ha pujat quasi bé 2 punts respecte el 2011 en què el valor de l'índex era del 18,13% i una mica menys de 7 punts respecte el 2006 quan l'índex era de 13,7%.

Aquestes dades ens indiquen que és probable que el valor pugi encara més durant els següents anys, donant a veure que en el total de població del Districte 1 de la ciutat hi predominaria encara més la gent gran.

També és important donar valors de referència sobre la població jove al centre de Sabadell per tal de trobar quina relació hi ha entre població activa i la població dependent. Per a calcular l'índex de dependència juvenil obviarem que part de la gent en edat laboral (15 a 65 anys) no és població activa ja que no està incorporada al mercat de treball per motius diversos, i utilitzarem la següent fórmula:

$$\text{Índex de dependència juvenil} = \frac{\text{pobl. entre 0 – 14 anys}}{\text{pobl. entre 15 – 65 anys}} * 100$$

	Índex de dependència juvenil
Centre	25,43
Sabadell	24,91

Veiem com l'índex de dependència juvenil al centre és una mica més alt que al global de la ciutat. Això vol dir que la quantitat de gent jove que depèn de la població activa és més gran.

Tenint en compte la taxa d'envelliment i l'índex de sobre envelliment dels quals hem parlat anteriorment i sumant-hi els resultats de l'índex de dependència juvenil podem afirmar que el volum de gent dependent i que no es troba en edat laboral és més gran al sector del centre.

3.2. ANÀLISI DE MOBILITAT

El passeig de la Plaça Major constitueix el centre d'una xarxa de vials amb prioritat per a vianants, essent l'espai més gran dins d'un conjunt caracteritzat per l'estretor dels carrers i la poca presència d'espais oberts. L'espai per a vianants disposa de dues proteccions diferents:

- o Una zona amb accés prohibit als vehicles excepte per càrrega i descàrrega i per l'accés als guals.
- o Una zona de prioritat invertida amb limitació de 20km/h.

Figura 24. Mobilitat del nucli urbà.

Font: Elaboració pròpia.

Tot i la bona organització, es considera que l'espai dedicat exclusivament als vianants es força reduït tenint en compte el gran volum de desplaçaments a peu que s'hi duen a terme diàriament.

Encara que els vehicles privats tenen restringit el pas en tota aquesta àrea, els vehicles de transport públic ho tenen permès pel passeig Manresa i el lateral del passeig de la Plaça Major. Fins a 8 línies d'autobús circulen durant tot el dia pel centre de Sabadell i disposen de dues parades al interior del tram passeig Manresa-Passeig de la Plaça Major. Les línies que passen estrictament pel passeig de la Plaça Major són: L1, L2, L3, L4, L5, L15, L44 i L55. El servei de

taxis també té permès l'accés a aquest tram. Aquests dos serveis circulen durant els dies laborals i hi tenen prohibit el pas els dies festius i els diumenges.

Tenint en compte l'estructura longitudinal nord-sud que presenta Sabadell, és normal que al centre de Sabadell hi hagi una alta densitat de transport públic ja que la majoria de desplaçaments necessiten travessar aquesta zona. L'espai més ample és a la vegada el més cèntric i això el fa adequat pel pas dels autobusos encara que perdís la prioritat per al vianant que predomina en la illa cèntrica.

Pel que respecta als vehicles no motoritzats, com ara les bicicletes, l'organització de tot l'espai cèntric de Sabadell amb l'absència de segregació dels serveis de transports, facilita l'ús d'aquests vehicles.

Per tant, el nucli urbà de Sabadell i més en concret el passeig de la Plaça Major és un espai de convivència entre el vianant, els vehicles no motoritzats i els serveis de transport públic.

Per altra banda cal afegir que al centre del passeig hi trobem l'estació Sabadell Plaça Major que pertany a la línia Barcelona-Vallès dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya. Al ser una estació soterrada, no conviu directament amb els altres mètodes de transport, però si que ho fa de forma indirecta atraient fluxos de gent que escull el ferrocarril com a mitjà de transport per arribar a Barcelona.

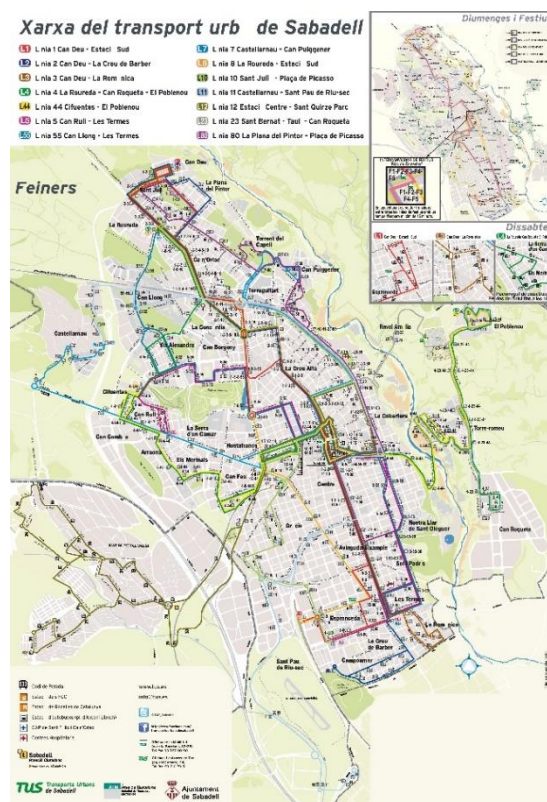

Figura 25. Xarxa del transport urbà de Sabadell.

Font: TUS.

3.3. APARCAMENTS

Segons les dades extretes del projecte “El teu centre” i l’inventari realitzat per l’Ajuntament de Sabadell, l’oferta d’aparcament d’ús públic al centre de Sabadell actualment és de 4434 places. Un 49% d’aquestes es troben repartides a la calçada i el 51% restant es troben fora de la calçada. Un 51% del total són considerades places destinades al aparcament de rotació. L’oferta d’aparcament privat s’estima que es troba al voltant d’unes 14500 places.

Els aparcaments d’ús públic fora de la calçada que queden més a prop del passeig de la Plaça Major són el pàrquing Creueta-Vapor Turull, el pàrquing Saba del Mercat Central i el Saba de la Plaça Dr. Robert. Els dos últims són aparcaments soterrats i són també els que tenen més demanda disponible. Si sumem el total de places de rotació fora de la calçada que hi ha al voltant del passeig tenim unes 1200 places.

Figura 26. Aparcaments al centre de Sabadell.

Font: Elaboració pròpia.

L’any 2016 diferents associacions veïnals van emprendre una proposta sobre el pàrquing a cel obert que hi ha a l’espai del Vapor Turull mitjançant una plataforma veïnal anomenada “Això no és un pàrquing”. L’any 2017 fou un dels projectes seleccionats dins dels pressupostos d’aquest mateix any de l’Ajuntament. El projecte reclama que destinar un espai de 7000m² tant a prop del centre històric a l’estacionament en superfície només ajuda a la degradació de

l'entorn urbà. Des de la construcció del Mercat Central a l'oest del passeig de la Plaça Major i amb la posterior construcció de l'estació al mig del passeig, l'àmbit de llevant quedà pobre i sense vida. Per això, es demana millorar l'espai del Vapor Turull reconvertint-lo en un espai públic verd.

Totes les places que es perdrien si la proposta es tirés endavant podrien ser recompensades si s'obris de forma definitiva el pàrquing que està situat just sota el passeig de la Plaça Major. Sota el passeig hi ha un pàrquing, que començà a construir la Generalitat i continuà l'Ajuntament de Sabadell, que actualment no està en funcionament. Aquest aparcament disposa de dues plantes subterrànies, tot per sobre de la nova estació de FGC, i no està connectat amb el pàrquing de la Plaça Dr. Robert.

Engagar el funcionament d'aquest pàrquing subterrani i eliminar l'aparcament a cel obert del Vapor Turull sembla que és una millora clau per a tot l'àmbit del centre de Sabadell. Produiria una major diversitat d'usos i d'activitats amb la utilització de l'espai del Vapor Turull i milloraria la mobilitat de la zona de llevant del centre de Sabadell descongestionant la majoria de carrers que envolten el nucli urbà.

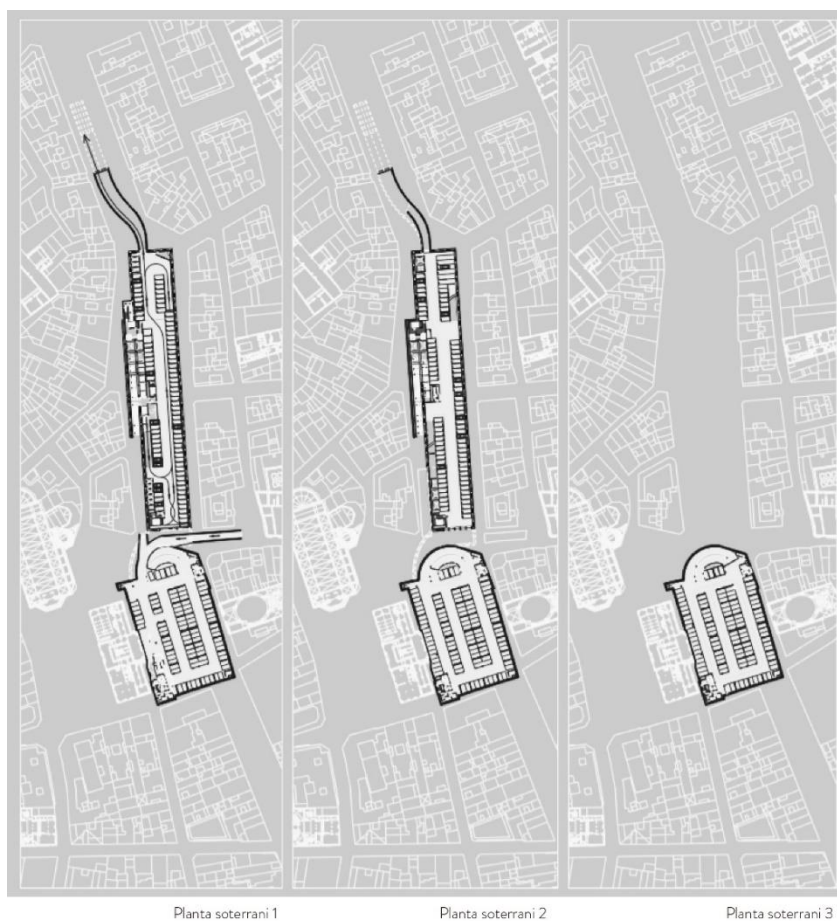

Figura 27. Aparcament subterrani al passeig de la Plaça Major.

Font: Projecte "El teu centre". Imatge editada.

3.4. ESPAI VERD

Sabadell està situada al mig del Vallès Occidental. Al voltant de la ciutat, a les afores, hi trobem un conjunt d'espai verd entre rius, rierols, prats i zones boscoses. Ara bé, un cop entrem dins la zona urbana, aquest predomini de l'espai verd es perd completament fins al punt que es fa difícil trobar zones amb vegetació.

La poca presència d'espais verds s'accentua a la zona cèntrica i al nucli urbà de Sabadell. Degut a l'alt percentatge de carrers estrets, els carrers que disposen d'arbrat no són molts. Les places tampoc ajuden al desenvolupament de l'espai verd, ja que prop d'un 60% de les places cèntriques estan caracteritzades per paviments durs i escassetat de vegetació.

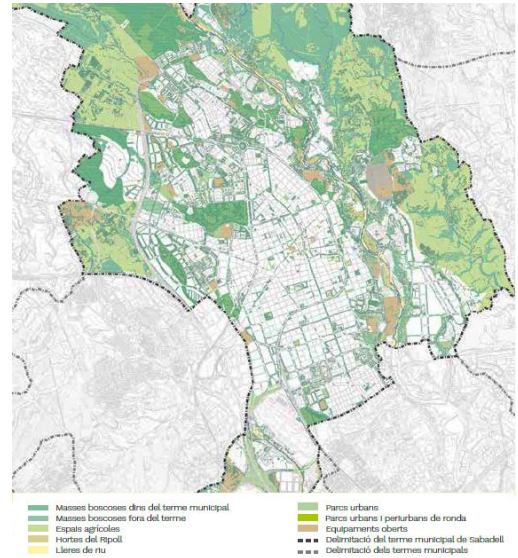

Figura 28. Espai verd al terme municipal de Sabadell.

Font: Projecte "El teu centre".

El passeig de la Plaça Major no n'és cap excepció, i l'únic que fa és realçar i remarcar la necessitat d'ampliar els espais verds al centre de Sabadell. Sent l'espai obert més gran del nucli urbà no destaca per la quantitat de vegetació sinó que ho fa per la quantitat de ciment.

Figura 29. Zones verdes al nucli urbà de Sabadell.

Font: Elaboració pròpia.

3.5. EQUIPAMENTS

L'espai cèntric de Sabadell disposa d'una gran quantitat d'equipaments educatius. La majoria d'aquests estan situats al voltant de la zona per a vianants, fet que genera un increment del flux de persones al nucli urbà de Sabadell, sobretot a les hores d'entrada i sortida dels col·legis. Cal entendre que aquesta situació d'equipaments de tipus educatiu genera també que a certes hores, com podria ser durant les tardes, els infants es moguin per la zona per a vianants i sobretot pel passeig de la Plaça Major, que n'és l'espai més gran.

Dos dels equipaments principals de la ciutat, l'ajuntament i l'Església de Sant Fèlix, es troben al costat del passeig de la Plaça Major. Això denota la importància d'aquest espai, que hauria d'estar actuant com a centre històric i cultural.

Els museus, que juntament amb els centres educatius són els principals promotors del coneixement i la cultura, es troben al voltant del passeig, com si aquest fos el seu nucli.

La presència de tots aquest equipaments agrupats són un indicador bàsic del valor que disposa l'espai gràcies a la seva localització. Són una de les causes dominants que fan que la zona estigui sempre molt concorreguda i promouen que el passeig de la Plaça Major sigui un punt de trobada.

Figura 30. Equipaments al nucli urbà de Sabadell.

Font: Elaboració pròpia.

3.6. COMERÇ I USOS AL PASSEIG

Segons dades de l'informe de la comissió d'economia i ciències socials de la fundació Bosch i Cardellach a data de maig del 2017 sobre el pes socioeconòmic del centre de Sabadell, els m² comercials al centre històric suposen el 18,1% del total de la superfície de l'àrea i es duen a terme un total de 351 activitats detallistes. Si bé es cert que altres ciutats tenen un major percentatge d'àrea dedicada al comerç, un 18,1% ja indica que el pes del comerç és realment molt important.

El passeig de la Plaça Major actua com a nucli de la zona comercial cèntrica de Sabadell ja que aproximadament un 10% del total d'activitats de la zona cèntrica es duen a terme al seu voltant. A més dona inici a la Rambla, que la podríem considerar l'eix principal de comerç de la ciutat.

Pel que fa als usos dels locals de planta baixa al voltant de del passeig podem observar que hi ha un gran nombre de comerços de restauració; bars, restaurants i gelateries. Alguns d'aquests locals ocupen fins i tot espai a la mateixa plaça, ja que disposen de terrassa. Aquestes terrasses van arribar a estar situades al mig del passeig, però actualment estan col·locades als laterals.

Figura 31. Àrees, eixos i locals comercials al nucli urbà de Sabadell.

Font: Elaboració pròpia.

3.7. MOBILIARI URBÀ I DISTRIBUCIÓ D'ELEMENTS AL PASSEIG

Figura 32. Passeig de la Plaça Major actual.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 33. Plànol del passeig de la Plaça Major

Font: Projecte "El teu centre". Imatge editada.

La distribució d'elements que presenta el passeig de la Plaça Major podríem dir que és el que s'anomena una distribució per bandes organitzades en l'eix nord-sud. Començant per l'esquerra hi trobem una primera banda que agrupa una zona de servitud que és la que està enganxada a les façanes i serveix directament a les entrades i sortides de locals i edificis i una zona de circulació de vianants. Avançant cap a la dreta trobem una banda d'estança on hi trobem les terrasses dels bars i tots els elements relacionats amb l'estació de FGC (entrada, ascensor, sortides d'emergència). Després hi ha la banda d'estança central que és la zona principal de pas i estada. La banda que segueix és la calçada, és a dir la via per on passa el transport públic, que trenca amb la resta que són zones per a vianants. Finalment hi trobem una banda amb la mateixa funcionalitat que la primera, circulació dels vianants i servitud als edificis.

Dins de tots els elements de mobiliari urbà que conformen el passeig de la Plaça Major hi trobem:

a. *Jardineres*

A la vora esquerra de la via per on circulen els vehicles de transport públic hi trobem un conjunt de jardineres de ciment que separen la zona prioritària per a vianants de l'espai per on hi passen les línies d'autobús.

Figura 34. Jardinera del passeig.

Font: Elaboració pròpia.

b. *Papereres*

Hi trobem dos tipus de papereres que es fan servir usualment a Sabadell. Les primeres són metàl·liques i estan ancorades al terra. El segon tipus de paperera són de plàstic el trobem lligat a alguns fanals de la Il·luminària.

Figura 35. Paperera metàl·lica.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 36. Paperera de plàstic.

Font: Elaboració pròpia.

c. Bancs

A l'espai dret trobem un conjunt de bancs situats uns al davant dels altres, sempre al costat d'algun arbre, buscant els espais d'ombra. A l'altre cantó, és a dir al centre del passeig hi trobem una distribució de bancs que busquen formar com un camí, una línia. Just a sobre de l'entrada i sortida de l'estació de FGC hi ha un espai de amb 4 bancs que formen una espècie d'àrea rectangular, suposem que busca satisfer les necessitats de repòs de grups més nombrosos.

Figura 37. Banc tipus 1.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 38. Banc tipus 2.

Font: Elaboració pròpia.

d. Arbres

Els arbres que trobem al passeig poden ser de dos tipus. Els primers tipus d'arbres els trobem plantats a terra als dos laterals del passeig, formant dues fileres, una al cantó de la dret de la via per on circula el transport públic i l'altre al costat esquerre, al davant dels comerços.

El segon tipus d'arbre correspon a una actuació recent del govern de Sabadell en la que s'hi van col·locar 20 alzines amb la idea de donar ombra fins a l'actuació definitiva. Aquestes alzines es troben dins d'uns testos de plàstic ancorats al terra.

Figura 39. Arbres amb test.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 40. Arbres plantats.

Font: Elaboració pròpia.

e. *Aparcaments per a bicicletes*

Situats just a sobre de l'entrada a l'estació de ferrocarrils i trobem 18 barres que serveixen per poder-hi deixar la bicicleta lligada. En total això ens dona una capacitat de 36 bicicletes (tenint en compte que se'n lligui una a cada cantó de la barra).

Figura 41. Aparcament de bicicletes.

Font: Elaboració pròpia.

f. *Fanals*

Tot l'enllumenat és relativament nou i de tipus LED, que dona una llum més blanca que les antigues de vapor de sodi. Es troben formant dues files als dos laterals del passeig. Mentre que els fanals del cantó dret estan clarament destinats a la il·luminació de la via de circulació per a vehicles, els fanals del cantó esquerre il·luminen la zona de restauració on hi trobem les terrasses dels bars.

Figura 42. Fanals tipus 1.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 43. Fanals tipus 2.

Font: Elaboració pròpia.

g. Paviment

La trama de paviment al llarg del passeig es basa en l'ús de tres estils diferents. A la part esquerra, just al davant dels locals comercials i de restauració hi trobem un tipus de paviment amb rajola. Aquest estil de paviment és el mateix que s'utilitza al cantó dret, entenem que s'usa per marcar els espais de pas dels vianants als dos laterals del passeig. Tot l'espai central del passeig està fet amb un asfalt de tipus rogenc. El paviment de l'espai central queda trencat només per dos motius. L'un és que a cantó i cantó de la via per on circulen vehicles de transport públic hi ha disposades rajoles tàctils per a poder guiar als invidents. L'altre és que just al mig del passeig hi ha un rectangle asfaltat d'un color grisenc.

Figura 44. Paviment enrajolat.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 45. Paviment asfaltat.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 46. Rajoles tàctils.

Font: Elaboració pròpia.

h. Elements relacionats amb l'estació i el pàrquing subterrani

Al llarg del passeig hi trobem un seguit d'elements causats per l'existència d'un pàrquing i una estació de ferrocarrils subterrània. Aquest conjunt d'elements són permanents i fixes, és a dir que no és poden tocar ni moure amb cap tipus d'actuació, i estan col·locats en filera al cantó esquerre del passeig.

De nord a sud hi trobem: reixa de ventilació, sortida d'emergència, ascensor, entrada i sortida a l'estació, tres reixes de ventilació, sortida d'emergència.

Figura 47. Sortida d'emergència.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 48. Entrada a l'estació de FGC Sabadell Plaça Major.

Font: Bernat Borràs.

4. ANÀLISI DAFO

4.1. DEBILITATS

Les debilitats actuals del passeig són clares. Per una banda, la mala distribució de l'espai és un greu problema, ja que l'espai ens recorda poc al típic passeig de les ciutats del mateix estil, on un conjunt d'arbres i d'espais ombrívols busquen fer de guia i crear un camí per on la gent s'hi senti còmode caminant. A la vegada, la falta de vegetació i de peces d'interès històric o cultural fan que el passeig deixi de ser un punt de trobada emblemàtic per als ciutadans, més enllà de les diferents terrasses dels bars.

Al estar al centre d'una illa per a vianants, és important disposar de la quantitat de places d'aparcament fora de la calçada òptimes per a la quantitat de gent que es preveu que es mogui per la zona. La inutilització d'un pàrquing ja construït, juntament amb els alts preus dels aparcaments subterranis causen que l'aspecte no acabi d'estar ben resolt.

Per altra banda, la implantació de la parada de FGC al mig del passeig, trenca o dificulta possibles actuacions per a la millora de l'espai ja que ha generat zones limitants com ara diferents sortides d'emergència, l'entrada a l'estació i l'ascensor. Al estar soterrada, dificulta la plantació d'arbres, atès que s'haurien de descartar tots aquells que fossin d'arrels profundes i poguessin causar problemes al bon funcionament de l'estació. A més, s'ha de disposar de dues zones de 400 m² lliures de qualsevol obstacle que serviren com a zona de rescat en cas de qualsevol accident a l'estació subterrània.

Llegenda:

■ Elements relacionats amb l'estació i el pàrquing ■ Possibles zones de rescat

Figura 49. Debilitats creades pels usos del subsol del passeig de la Plaça Major.

Font: Elaboració pròpia.

4.2. AMENACES

Algunes de les amenaces que poden afectar i afecten directament al passeig van força lligades amb les seves debilitats. Com hem dit anteriorment, la situació de l'estació soterrada dels ferrocarrils és una amenaça a la possible millora de l'espai ja que ha creat elements que no es poden canviar i s'han de deixar tal com estan. Per tant, també podem considerar que el fet de no poder plantar certs arbres d'arrels profundes és una amenaça.

La circulació de vehicles motoritzats pel lateral del passeig sempre ha estat un tema de discussió entre ciutadans i els diferents governs. Si bé és important la presència del transport públic, s'ha d'entendre que també n'és una amenaça, sobretot per a la tranquil·litat del vianant. Al venir d'una zona amb prioritat per al vianant es fa estrany trobar una via on hi circulin vehicles amb motor, i en les interseccions de carrers per a vianants amb la via de circulació de vehicles s'hi creen punts conflictius. És per això que s'ha de controlar el funcionament del pas d'aquest tipus de vehicles.

Figura 50. Xoc entre espai per a vianants amb la via de circulació de vehicles motoritzats, senyalitzant zones conflictives.

Font: Elaboració pròpia.

Sense voler entrar a fons en política, cal esmentar que els canvis de govern de Sabadell han afectat sempre a la urbanització del passeig. Propostes inacabades o simplement que ni es començaven a dur a terme i les diferents opinions dels partits polítics sobre l'actuació que s'havia de dur a terme en aquest espai no han ajudat mai a la millora del passeig de la Plaça Major. Per tant, és necessari dir que qualsevol canvi de govern podria arribar a ser una amenaça pel passeig i per la proposta de millora actual.

4.3. FORTALESES

Aquest espai té diferents fortaleSES, totes relacionades amb l'anàlisi que s'ha fet anteriorment de la zona. Com a característiques intrínseques que són una fortalesa podem destacar que el passeig és un espai obert molt gran situat al mig del nucli urbà de la població. Tenint en compte l'atractiu comercial que té la zona per al ciutadà, ja que a part de botigues hi ha bars i cafeteries amb terrassa, i la quantitat d'equipaments que l'envolten, és normal que el flux de gent que es mou pel passeig sigui molt elevat, ja sigui per desplaçar-se a peu d'un lloc a un altre del centre o per passejar tranquil·lament.

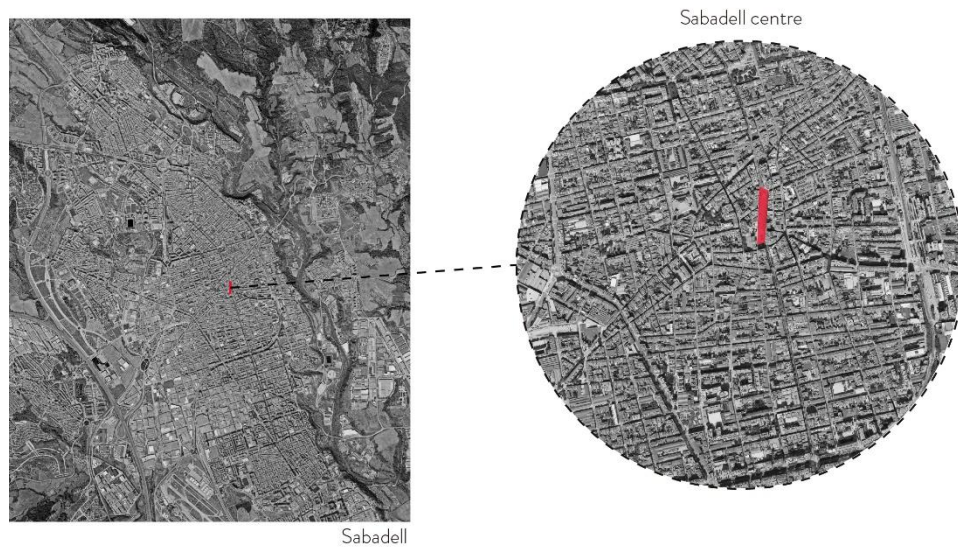

Figura 51. Situació del passeig de la Plaça Major.

Font: Elaboració pròpia.

Arribar al passeig amb vehicle privat és possible gràcies a l'aparcament que hi ha sota, l'aparcament SABA de la plaça Doctor Robert. Si aquest no estigués disponible es reduiria força l'oferta de places però hi ha dos aparcaments que queden molt a la vora i des dels quals hi ha bona accessibilitat cap al passeig.

A més, la connexió del passeig amb la resta de Sabadell és bona. Gràcies a la parada de Sabadell Plaça Major de FGC i a les dues parades de les diverses línies d'autobusos del Transport Urbà de Sabadell, és possible arribar al centre fent ús del transport públic.

4.4. OPORTUNITATS

El passeig de la Plaça Major actua com centre del nucli urbà de Sabadell. Com hem vist anteriorment, el flux de gent que s'hi mou és realment gran. Això pot ser gràcies a les característiques que presenta la zona actualment, és a dir, l'estil de comerç juntament amb el fet de que el vianant sigui prioritari propicia que la quantitat de gent que circuli per aquest espai sigui alta. Tal com hem dit, ara mateix és un espai amb poc atractiu, però això ens genera l'oportunitat de que amb les millores adequades, tenint en compte el que necessita la ciutat i reclama el ciutadà, es torni a convertir en un punt de trobada i no sigui tan sols un lloc de pas.

La nova implantació de l'estació de FGC que garanteix la connexió entre els barris del nord de Sabadell i el centre obre encara més les portes del passeig a molta més gent. Antigament l'última estació de la línia Barcelona-Vallès era l'estació de Sabadell Centre que fou substituïda per l'actual estació de Sabadell Plaça Major. Juntament amb la nova estació se'n van inaugurar tres més; La Creu Alta, Sabadell Nord i Sabadell Plaça del Nord. Amb l'obertura d'aquestes noves estacions generen possibilitats que abans eren inexistents. La possibilitat de fer servir el tren per arribar des del nord de Sabadell fins al passeig de la Plaça Major, un servei que és més ràpid i més còmode que el servei que ofereixen els altres mitjans de transport públic. Per tant, amb les actuacions adequades la quantitat de gent que podria fer ús del passeig com espai emblemàtic i d'esbarjo podria augmentar molt.

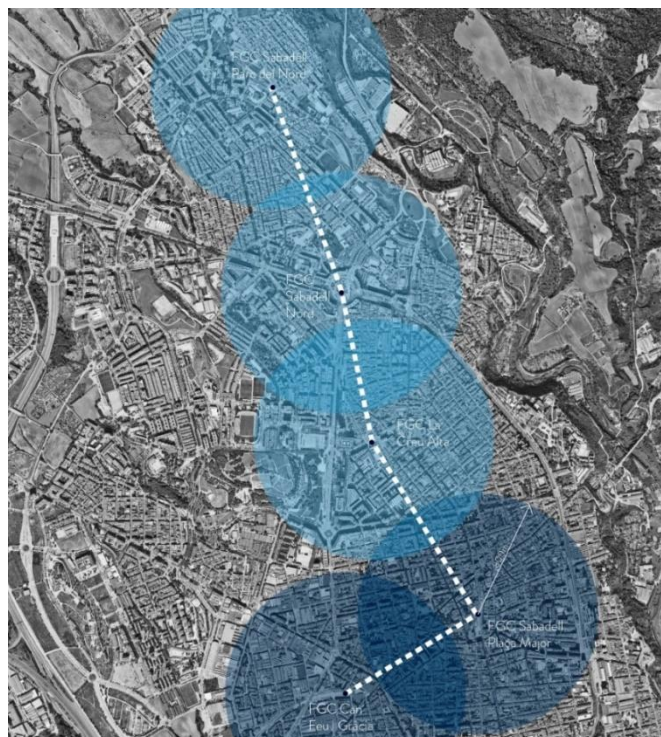

Figura 52. Atracció de gent gràcies a les noves estacions de FGC.

Font: Elaboració pròpia.

5. LA VEU DELS VEÏNS I VEÏNES

5.1. METODOLOGIA: ENQUESTA

Qualsevol espai públic d'una ciutat pertany al ciutadà d'aquesta, a la gent que l'ha viscut, ha gaudit del seu encant i en vol seguir gaudint. Per aquest motiu, és molt important conèixer quina és l'opinió de la gent, i sobretot d'aquells que viuen a la zona, sobre l'organització de l'espai actual. A part, també és igual d'important saber quines són les demandes del ciutadà, és a dir, què li agradaria trobar, si li agradaria recuperar algun element passat o directament què creu que és imprescindible millorar.

És per això, que es va creure que seria adequat realitzar una enquesta on pogués recollir, d'alguna manera, quina era l'opinió de la gent sobre el passeig actual i què creien que s'hauria de millorar. Per tal de que aquesta ens proporcionés informació rellevant, la mostra havia de ser relativament gran. Una enquesta llarga, amb moltes preguntes i força feixuga et pot aportar molta informació, però és difícil que molta gent l'arribi a fer. Així que es va realitzar una enquesta senzilla que amb preguntes fàcils de respondre aportés la informació que es buscava.

La idea era que els enquestats fessin una valoració del passeig en dues fases. La primera seria la fase actual, amb l'objectiu de poder obtenir una valoració del passeig d'avui dia. La segona seria la fase de futur, per saber quines són les principals demandes.

D'aquesta manera, es decidí separar la valoració i l'anàlisi de les demandes o necessitats de la gent en diferents temes. Els temes o factors a valorar van ser: espai verd, espai d'ombra, espai d'aigua, llocs de repòs i il·luminària.

En un espai de les característiques del passeig de la Plaça Major els aspectes més importants i que la gent aprecia trobar són: vegetació, algun espai d'aigua com un sortidor o una font, espais amb ombra i llocs de repòs on poder-hi passar estones tranquil·lament. A més, ja que en el passeig hi ha ubicats dos bars amb terrasses que estan obertes durant horaris nocturns, es considerà necessari poder valorar també la il·luminació de l'espai.

Per últim, per deixar espai i donar cabuda a qualsevol tipus de demandes particulars i opinions, vam decidir realitzar una pregunta que no fos obligatòria respondre, per saber exactament com volien el passeig de la Plaça Major.

L'enquesta quedà tal que així:

1. Valoreu de l'1 al 5 els següents aspectes del passeig de la Plaça Major actual. (1=molt deficient, 5=molt correcte)
  - 1.1. Espai d'ombra
  - 1.2. Espai verd i arbrat
  - 1.3. Espai d'aigua (presència d'alguna font o sortidor)
  - 1.4. Il·luminació en horari nocturn
  - 1.5. Llocs de repòs (Quantitat i distribució de bancs)

2. Valoreu de l'1 al 5 la necessitat de millores en els següents aspectes del passeig de la Plaça Major. (1=innecessari, 5=molt necessari)
  - 2.1. Espai d'ombra
  - 2.2. Espai verd i arbrat
  - 2.3. Espai d'aigua (presència d'alguna font o sortidor)
  - 2.4. Il·luminació en horari nocturn
  - 2.5. Llocs de repòs (Quantitat i distribució de bancs)

3. Com us agradaria que fos el nou passeig de la Plaça Major? (opcional)

5.2. RESULTATS

Sobre el primer aspecte (espai d'ombra) observem que un 72,4 % de la gent considera que l'espai d'ombra actual és molt deficient. Mirant el total, un 92,1% expressa que és molt deficient o deficient. Per tant, la gent nota una clara mancança de zones ombrívols al passeig.

Entre els resultats de valoració actual i valoració de necessitats hi veiem una gran relació, ja que un 72,6% de la gent creu que és molt necessari disposar d'espais d'ombra. És a dir que la necessitat de millora d'aquest aspecte és molt alta.

1. Espai d'ombra

340 respostes

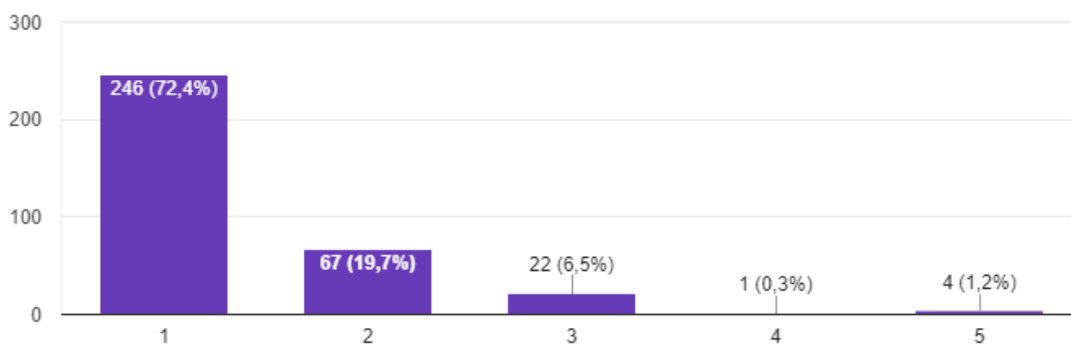

Figura 53. Valoració actual de l'espai d'ombra del passeig.

Font: Elaboració pròpia.

1. Espai d'ombra

340 respostes

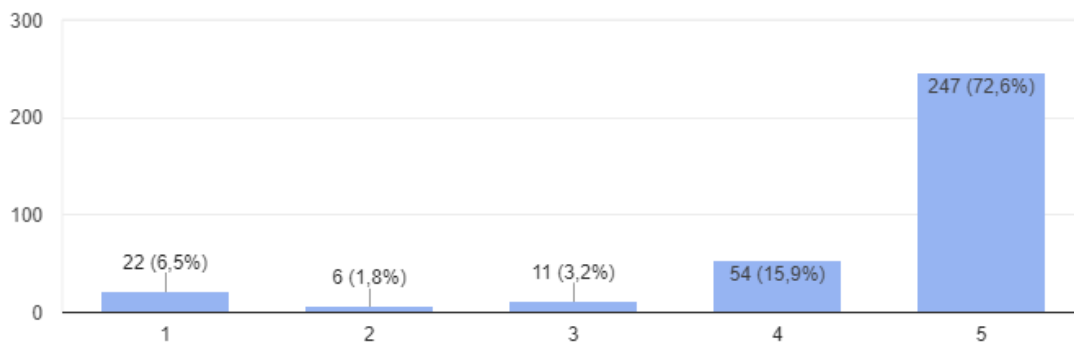

Figura 54. Valoració de les necessitats de millora de l'espai d'ombra.

Font: Elaboració pròpia.

Entre l'espai verd i arbrat i l'espai d'ombra podem observar una forta correlació. S'entén que en molts casos la majoria d'espais ombrívols estan causats per arbres amb copes denses per tant és normal que els resultats d'aquests dos primers aspectes s'assemblin força. La majoria de gent (un 69,4%) considera que l'espai verd actual és molt deficient. Aquesta majoria es manté i fins i tot augmenta fins al 72,4% per a dir que la necessitat d'espai verd i arbres és molt alta.

2. Espai verd i arbrat

340 respostes

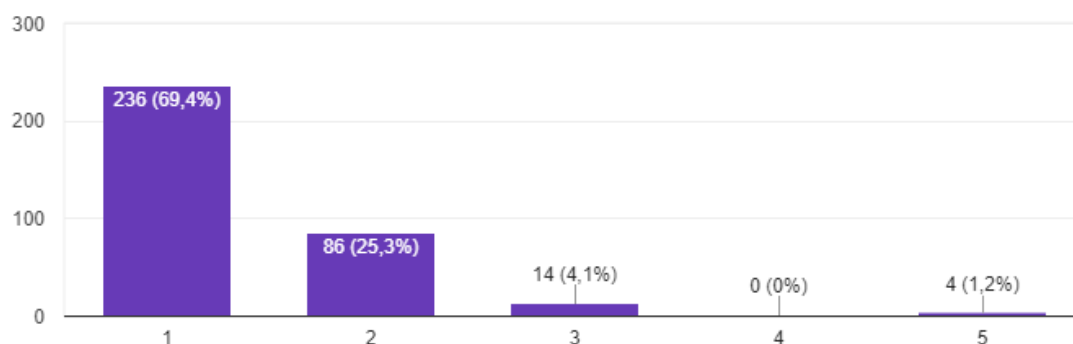

Figura 55. Valoració actual de l'espai verd i l'arbrat del passeig.

Font: Elaboració pròpia.

2. Espai verd i arbrat

340 respostes

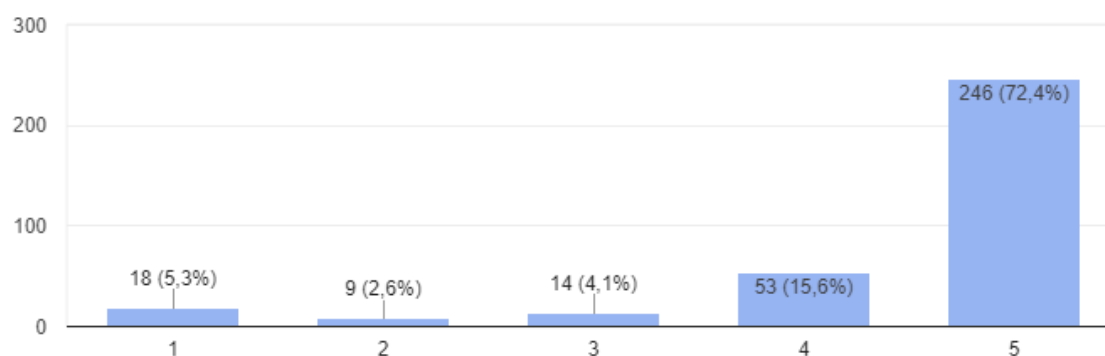

Figura 56. Valoració de les necessitats de millora de l'espai verd i arbrat.

Font: Elaboració pròpia.

Referent a l'espai d'aigua, observem que segueix la mateixa línia que els dos aspectes anteriors. Fins i tot els resultats donen una majoria més àmplia a la valoració negativa de l'aspecte en qüestió. La falta d'alguna font o un sortidor queda perfectament reflectida als resultats, on el 84,4% de la gent considera que l'espai d'aigua és molt deficient. Ara bé, també notem que la necessitat de que hi hagi espai d'aigua és molt alta, però no tant alta com la necessitat d'espai d'ombra i d'espai verd ja que el percentatge de gent que ho valora com a molt necessari és del 55,9%, contra el 72,6% i 72,4% que hem vist anteriorment.

3. Espai d'aigua

340 respostes

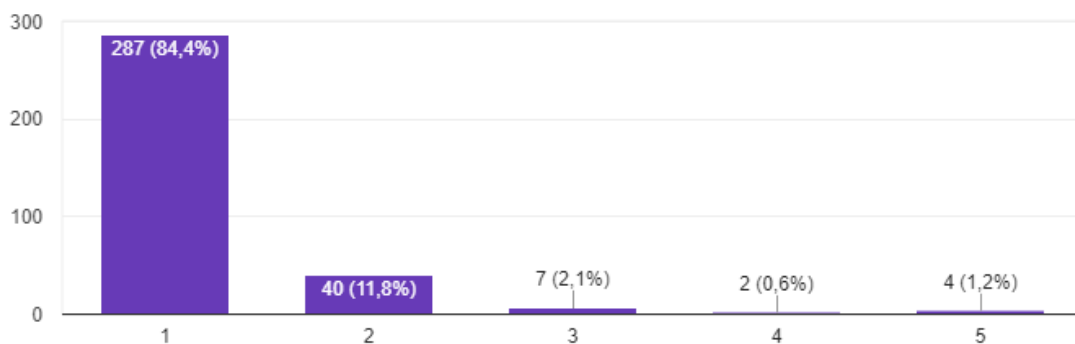

Figura 57. Valoració actual de l'espai d'aigua del passeig.

Font: Elaboració pròpia.

3. Espai d'aigua (font, sortidor,...)

340 respostes

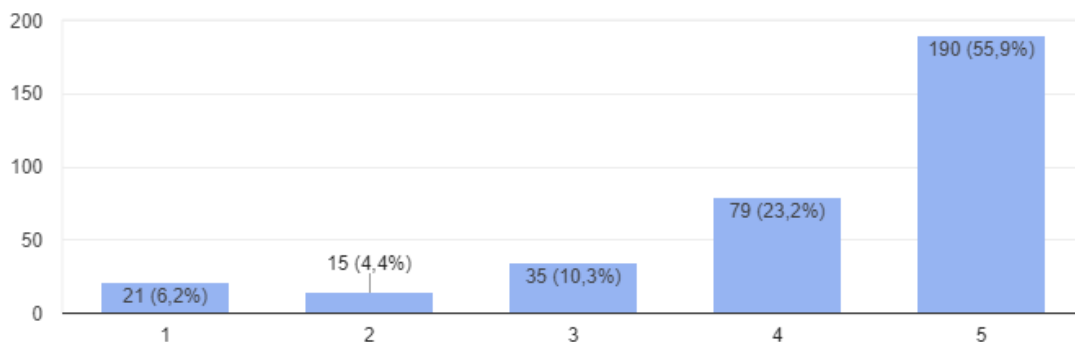

Figura 58. Valoració de les necessitats de millora de l'espai d'aigua.

Font: Elaboració pròpia.

La valoració de la il·luminació en horari nocturn trenca amb la línia de respostes que hem vist anteriorment. Si que és cert que seguim tenint una valoració en global negativa, però la majoria es concentra en una puntuació neutra.

Aquesta diferència amb la resta d'aspectes en la valoració actual es redueix a l'hora de valorar les necessitats de futur. També hi ha una necessitat molt alta de millora de la il·luminació, entenem que per la vida nocturna que té l'espai amb les terrasses dels bars, la gent vol que la il·luminació estigui a l'alçada.

4. Il·luminació en horari nocturn

340 respostes

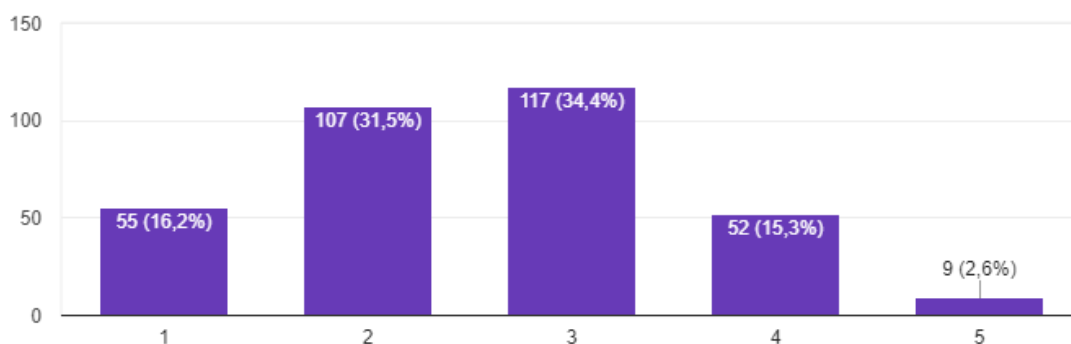

Figura 59. Valoració actual de la il·luminació en horari nocturn del passeig

Font: Elaboració pròpia.

4. Il·luminació en horari nocturn

340 respostes

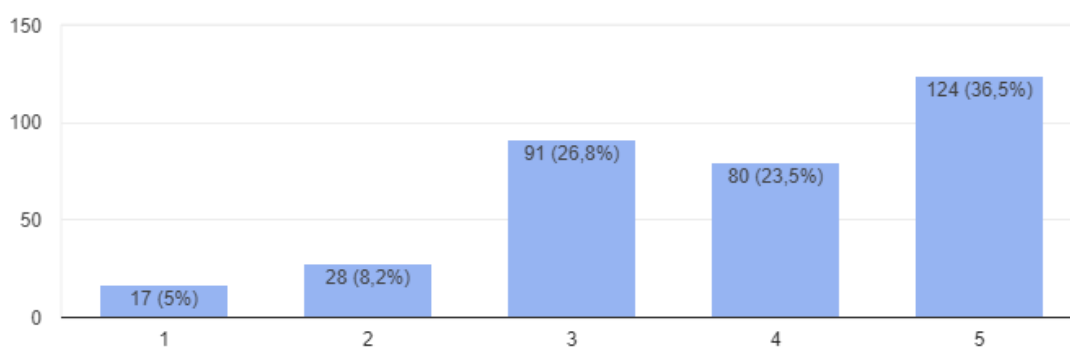

Figura 60. Valoració de les necessitats de millora de la il·luminació en horari nocturn.

Font: Elaboració pròpia.

Per últim, la distribució de bancs i seients o zones que serveixin per al repòs rep també com en tots els casos anteriors una valoració negativa, encara que la majoria (35%) no es troba en el “molt deficient” sinó en el “deficient”. En el que seria la valoració actual, l'aspecte té forces semblances amb el de il·luminació.

En canvi, quan mirem els resultats de la necessitat de futur, la semblança és amb els tres primers grups. Un 42,6% de la gent que ha realitzat l'enquesta considera que la necessitat de disposar d'una bona quantitat i distribució de llocs de repòs és molt alta.

5. Llocs de repòs

340 respostes

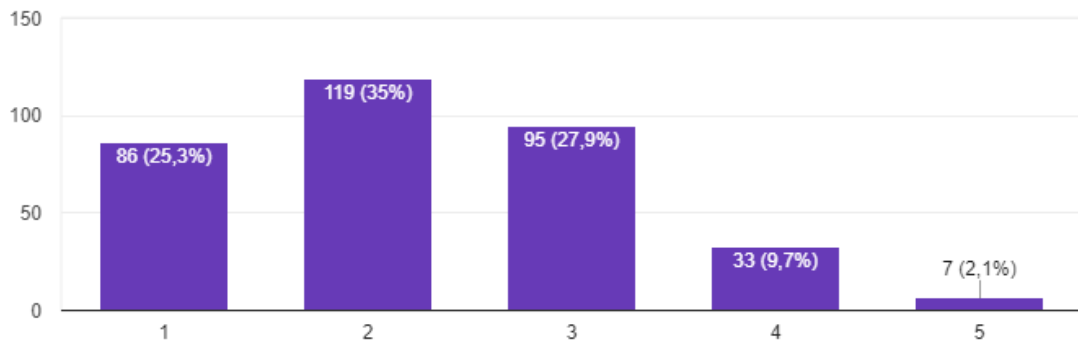

Figura 61. Valoració actual dels llocs de repòs del passeig.

Font: Elaboració pròpia.

5. Llocs de repòs (bancs, seients)

340 respostes

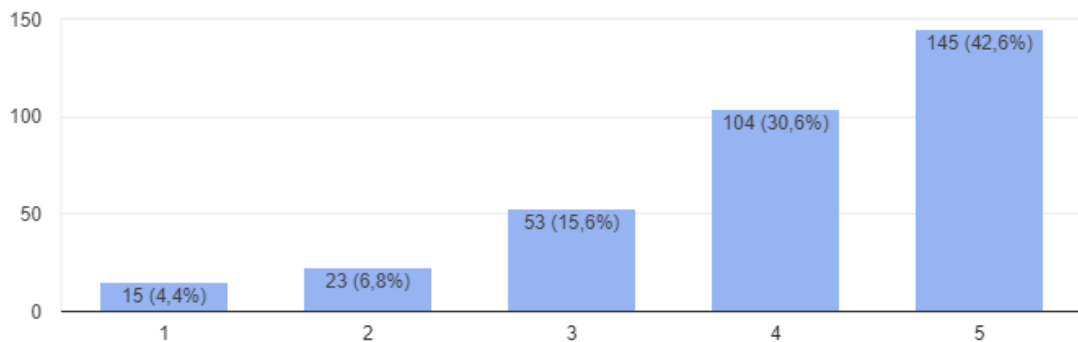

Figura 62. Valoració de les necessitats de millora dels llocs de repòs.

Font: Elaboració pròpia.

Pel que respecta a la pregunta opcional, l'han respòs 227 persones del total de 340. Hi ha casos concrets en què la gent deixa clar com vol el passeig expressant el que consideren més prioritari, però mirant els trets generals podem agrupar les diferents tipologies de resposta.

En primer lloc, hi ha una majoria de gent que ha fet referència al passat per descriure com volen el passeig. És obvi que la gent recorda la història de la zona i es troba descontenta tant amb els anys d'obres constants que ha patit l'espai com amb el resultat actual. Així, deixen veure que volen un passeig com el d'abans:

“M'agradaria recuperar el brollador que teníem, igual que un espai d'oci agradable com anys enrere. La vida al passeig era bona i ara és inexistent”

“Tota la vida hi he viscut. M'agradaria que fos el més semblant a com era quan hi havia el sortidor, amb arbres, espais per jugar, més espais per seure, que tornés a ser el lloc emblemàtic que era.”

Un altre volum molt considerable de respostes es basen en remarcar que es necessita una millora de l'espai verd, de l'espai d'aigua, dels llocs de repòs i de les zones amb ombra. Consideren molt important la bellesa paisatgística que hauria de tenir el passeig i intenten fer un balanç entre atractiu i funcional. Tal com diuen:

“Un espai amb més ombres, on estigués ben integrada el mobiliari urbà amb les necessitats d'una ciutat moderna i ben comunicada!”

“Sobretot verd i amb ombra. I més acollidor. Actualment es fred, inhòspit i un forn a l'estiu. No ve gens de gust passejar-hi. Jo visc al costat i miro de no passar-hi sobretot l'estiu perquè es un forn.”

“Que fos més verda, no tant ciment, és molt freda, amb alguna font o un sortidor d'aigua.”

Per altra banda hi ha petits grups de gent que no centren la seva resposta ni en la referència al passat ni en la millora dels aspectes anteriors. Trobem respostes que emfatitzen la necessitat de controlar les terrasses dels bars i plantegen si hi tenen cabuda en el passeig, com ara:

“El passeig no ha d'estar envaït pels bars”

“Com abans. No tanta terrassa, no tants bars que ja n'hi ha suficients”

I també trobem gent que busca que la zona sigui exclusiva per als vianants, sense excepcions, per exemple:

“El més semblant al anterior, però sense vehicles, totalment peatonal, ni el Bus”

“Peatonal cent per cent i més d'acord amb la naturalesa”

5.3. ANÀLISI DEL SONDEIG D'OPINIÓ

Els resultats de l'enquesta ens han donat una idea clara de l'estat actual de la relació entre els ciutadans i el passeig de la Plaça Major.

El record de l'antic passeig amb arbres, elements emblemàtics com el quiosc modernista, el brollador i amb la resta de mobiliari que el conformava segueix molt present a la ment de tots aquells que el van poder gaudir. El seguit d'obres que s'han dut a terme els últims anys l'únic que han aconseguit és propiciar el descontent de la població i aquest descontent surt a la llum en la gran majoria de respostes. És per això que és normal que molta gent que ha viscut l'evolució del passeig faci referència al passat per valorar el passeig actual i descriure com el volen en un futur.

Les valoracions del passeig en general són molt negatives. No hi ha cap aspecte que la gent consideri que hagi estat satisfactòriament resolt actualment. L'espai verd, l'espai d'ombra i el d'aigua s'enduen els resultats més dolents i a la vegada són els que la gent considera més importants. La majoria de gent critica el poc atractiu que té l'espai i la pèrdua del passeig com a punt de trobada emblemàtic de la ciutat. Els resultats ens mostren que la distribució del poc mobiliari urbà i la manca d'ombra causada pels escassos arbres no s'adeqüen a un espai d'estada i esbarjo sinó que fan més per un lloc de pas.

Cal afegir, que com es pot observar amb els resultats de l'enquesta, els dos apartats en els que es van separar les valoracions són antagònics. Per tant, amb un sol dels dos apartats hauríem extret pràcticament la mateixa informació.

A partir de l'enquesta realitzada, és important veure si el projecte actual que planeja l'Ajuntament de Sabadell segueix una línia de millora de l'espai que busqui assolir les demandes dels ciutadans.

6. ELS PROJECTES DE MILLORA DE L'AJUNTAMENT

6.1 PROJECTES PREVIS

L'any 2009, l'Ajuntament de Sabadell va impulsar un procés participatiu anomenat “Construïm el Passeig” amb la voluntat de crear debat sobre tots els aspectes necessaris per a dissenyar un projecte per aquest espai. Després de 7 conferències i 2 debats, Roger Sauquet va elaborar un document de síntesi en el que tractava les conclusions i acords als quals s'havia arribat en els diferents àmbits.

Al juny del 2010 es va convocar un concurs d'idees que quedà desert i sense conclusions. La reflexió que se'n va derivar tampoc acabà de formar part del procés de redacció del projecte que estava per arribar.

Finalment, després de dos anys de silenci, al juny del 2012 fou presentat l'avantprojecte que l'equip de govern havia dissenyat. La presentació pública es va fer mitjançant una plataforma web amb imatges virtuals i en cap moment es va presentar cap tipus de documentació tècnica ni informació dels costos.

Figura 63. Passeig de la Plaça Major segons l'avantprojecte del 2012.

Font: Ajuntament de Sabadell.

Figura 64. Sortidor al Passeig de la Plaça Major segons l'avantprojecte del 2012.

Font: Ajuntament de Sabadell.

El projecte eliminaria les parades d'autobús i unificaria tot el paviment (fet d'asfalt de color i rajoles de granit, intentant simbolitzar una trama de teixit). Al llarg del passeig hi hauria unes pèrgoles amb flors i plantes que donarien ombra als ciutadans durant tot l'any i una mica més al nord es realitzaria una font amb la idea de recordar l'antic brollador del passeig.

També feia propostes de renovació del Racó del Campanar, de la Plaça Doctor Robert, del passeig Manresa i de la Plaça de l'Àngel seguint la mateixa línia amb la que s'havia d'actuar al passeig de la Plaça Major.

Figura 65. Racó del Campanar segons l'avantprojecte del 2012.

Font: Ajuntament de Sabadell.

Les crítiques rebudes per part de la ciutadania i d'altres partits polítics i organitzacions sabadellenques van ser fortes i no tardaren en arribar. L'avantprojecte no resolía tots els temes que es van plantejar en els documents de síntesi de l'any 2009 i les imatges virtuals juntament amb la falta d'especificacions tècniques no deixaven veure un projecte realitzable.

En plena època de crisi, no agradà que la presentació es fes sense cap tipus d'informació respecte el finançament, ni cap informe de costos i de viabilitat econòmica. A més, es criticà al projecte per no ser adequat a la situació econòmica del moment i es demanà que hauria de ser més auster, encara que això suposés no haver de fer actuacions a la Plaça Doctor Robert, a la Plaça de l'Àngel o al passeig Manresa.

També va rebre moltes crítiques per la falta de funcionalitat. No es realitzà cap informe sobre mobilitat ni cap informe de jardineria. Això suposava que hi havia una falta de segregació entre l'espai per al vianant i la via de circulació dels autobusos i que no es podia assegurar que les plantacions d'arbres fossin possibles. A part, en cap lloc es tractaren temes com la càrrega i descàrrega de mercaderies per als locals de la zona, la ubicació de les terrasses dels bars ni l'organització dels punts de recollida de brossa.

6.2 PROJECTE ACTUAL

6.2.1 INTRODUCCIÓ

El Pla de millora del centre i del passeig de la Plaça Major és el projecte més actual que tracta tot l'àmbit del centre incloent l'espai del passeig. Després de tots els canvis que es van dur a terme durant els últims anys i ja que el darrer projecte de millora del centre es va iniciar l'any 1995, l'Ajuntament decidí a març del 2015 engegar l'elaboració d'un nou projecte.

L'objectiu d'aquest projecte és reformar i millorar tot el centre amb el màxim consens social i polític possible, és a dir amb tota la col·laboració que la ciutadania vulgui oferir. Per aconseguir l'objectiu, ja que cada problema que apareix en el centre requereix una solució força particular, s'optà per separar en tres fases les diferents actuacions:

- o Propostes de millora de la mobilitat i l'espai públic al centre de Sabadell 2017-2018. Dins d'aquesta fase hi ha les propostes de les actuacions que haurien de ser immediates un cop aprovades pel Ple Municipal.
- o Previsions de noves actuacions a curt termini en dues fases 2019-2020 i 2021-2022.
En aquest apartat apareixen les propostes de les actuacions que tenen per objectiu donar continuïtat a les actuacions immediates un cop es duguin a terme.
- o Objectius estratègics i propostes per a la millora del centre a mitjà termini 2017-2025.
Per finalitzar, es defineixen també un seguit d'objectius de transformació del centre en diferents àmbits com: urbanístic, social, cultural, patrimonial, comercial, etc. Aquestes propostes suposen un plantejament de futur per a tot l'àmbit del centre.

Tot aquest projecte es posà a exposició pública des de l'11 de juliol de 2017 fins al 24 de setembre al passeig de la Plaça Major, un cop ja s'havien realitzat més de 60 reunions en grups reduïts i s'havia interaccionat també amb diferents grups i organitzacions ciutadanes. Tot el material realitzat fins aquell moment es presentà al públic amb lones impreses d'uns 90cm x 190 cm, situades estratègicament dins d'un recorregut expositiu format amb barres de ferro.

Figura 66. Exposició del projecte al passeig de la Plaça Major.

Font: Nació Digital Sabadell.

6.2.2 ACTUACIONS PREVISTES

El projecte proposa intervencions de millora en tot l'àmbit del centre separant-ho en diferents aspectes. Si bé és cert que algunes no tenen res a veure amb el passeig, altres hi tenen alguna relació i poden influir en l'evolució de l'espai.

a. *Espai per a vianants*

El projecte basa molts dels seus esforços en la millora del nucli urbà amb l'ampliació de l'espai per a vianants. Justifica que l'espai amb prioritat per als vianants actual és molt petit i limitat comparant-ho amb ciutats dels voltants que tenen el mateix estil. D'aquesta forma explica que millorar el centre passa per fer fora el màxim de cotxes possibles i deixar tot l'espai que es pugui per als vianants.

L'ampliació d'aquest espai es fa sobretot a sud i est del passeig de la Plaça Major, ja que es considera que després de la construcció del Mercat Central, tota la zona est i sud van quedar descuidades i els seus carrers passaren a ser realment molt transitats per vehicles de motor. D'aquesta manera s'aconseguiria que el passeig actués encara de forma més clara com a centre de tot l'espai amb prioritat per a vianants.

Figura 67. Ampliació de l'espai per a vianants.

Font: Elaboració pròpia. Basat en el Projecte "El teu centre".

b. Mobilitat i aparcament

El Pla de millora del centre proposa un nou model de mobilitat que pugui oferir opcions de mobilitat autònoma a gent d'entre 8 i 80 anys basant-se en:

- o L'increment de la mobilitat activa per millorar la salut de les persones.
- o Restablir el desequilibri entre espais per a persones i espais per a vehicles.
- o Reducció del consum energètic relacionat amb el transport, de l'efecte hivernacle i de la contaminació acústica.

Els canvis en l'espai per a vianants venen directament lligats a canvis en la mobilitat dels vehicles privats i també en l'oferta de places d'aparcament. Com ja hem dit, l'objectiu és eliminar el màxim de cotxes possibles del centre, per tant, eliminen també tot l'aparcament a la calçada i a cel obert possible.

Tal com hem vist en l'anàlisi d'aparcaments existeix una plataforma veïnal anomenada "Això no és un pàrquing" que té per objectiu que l'espai de Vapor Turull deixi de ser un aparcament i passi a ser una plaça, un espai verd. El Pla de millora del centre tira endavant la proposta i elimina aquest espai d'aparcament per crear-ne un jardí públic i centre d'activitats.

La transformació de l'espai es planteja fer-la de manera progressiva, reconvertint els espais que es van deixant lliures mentre es redueix l'oferta de places mica en mica.

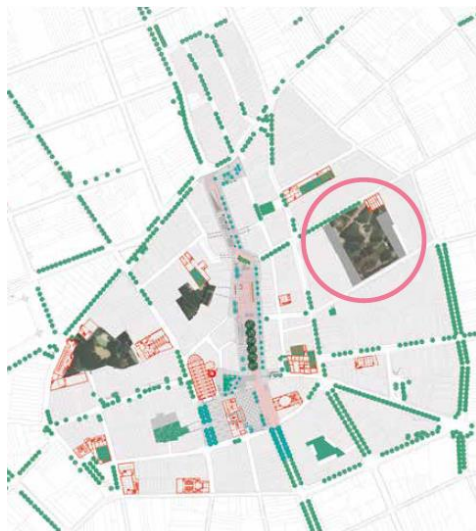

Figura 68. Ubicació del nou jardí públic al Vapor Turull.

Font: Projecte "El teu centre".

L'eliminació d'aproximadament 300 places d'aparcament del Vapor Turull es preveu que vagi acompanyat de l'obertura del pàrquing subterrani del passeig de la Plaça major. D'aquesta manera l'oferta de places es mantindria, s'aprofitaria el pàrquing que ja està construït i es podria aconseguir un guany considerable en espai per a les persones.

Figura 69. Canvis en els aparcaments del centre.

Font: Elaboració pròpia. Basat en el Projecte "El teu centre".

6.2.3 ACTUACIONS AL PASSEIG

El Pla de millora del centre proposa una urbanització de l'espai del passeig de la Plaça Major dividint-ho en dos trams. Un espai públic central, més obert, la Plaça Major i el passeig del Pedregar amb més verd i ombra.

La primera proposta que aparegué fou una idea molt general de com es volia el passeig, sense concretar en cap dels aspectes. No apareixia cap referència a un espai d'aigua en el mateix passeig sinó que situaven algun espai d'aigua sense especificar aspectes tècnics una mica més al sud, al Racó del Campanar. Explicava que es necessita un espai d'aixopluc, que servís per protegir l'accés a l'estació de FGC però sense oferir-ne més detalls. Aquesta primera visió de la proposta mantenia intacta la via de circulació del transport públic.

Figura 70. Primera proposta d'urbanització del passeig.

Font: Projecte "El teu centre".

Com a mesures temporals, mentre no s'hi realitzés cap actuació definitiva, l'Ajuntament va decidir instal·lar panells per a fer ombra mitjançant unes bastides metàl·liques amb tela al capdamunt. Aquest conjunt d'estructures d'acer van durar tot l'estiu, i compartien espai amb l'exposició del projecte al passeig.

Figura 71. Bastides per a fer ombra.

Font: Nació Digital Sabadell.

Posteriorment, durant l'estiu de l'any 2018 la proposta d'urbanització seguí avançant juntament amb més mesures provisionals de l'Ajuntament. A data de 29 de juliol l'Ajuntament va fer públic el projecte final del passeig de la Plaça Major mitjançant un acte explicatiu presidit pel tinent d'alcalde i responsable de l'àrea de cohesió territorial. Maties Serracant, actual alcalde de Sabadell, va expressar: "l'objectiu de la intervenció és restablir l'espai central de la ciutat com un punt de trobada ciutadana i reforçar el paper que té el Passeig en la vida quotidiana dels sabadellencs i sabadellenques".

A banda d'explicar el futur previst per la urbanització del passeig, durant l'acte es van col·locar una vintena d'alzines en testos que posteriorment es van haver d'ancorar al terra per evitar possibles caigudes dels arbres en cas de ventades. Aquesta actuació es va fer amb la intenció de que hi hagués ombra durant l'estiu i de representar el projecte futur, tal com va dir el tinent d'alcalde: "Les alzines intenten reproduir, a petita escala, el que serà el projecte definitiu".

Figura 72. Alzines al passeig.

Font: Elaboració pròpia.

L'avantprojecte que es presentà, a part de conservar una zona per a les terrasses dels bars existents, centra els seus esforços en la incorporació de tres aspectes: verd, ombra i aigua.

Un dels elements protagonistes són els arbres. Tot i la dificultat de plantació, es vol utilitzar un mètode amb contenidors metàl·lics de 2,5 metres d'amplada i entre 1m i 1,4m d'alçada (la llargada és variable) que anirien enterrats en rases. Aquests contenidors tindrien la funcionalitat de jardineria, evitant així qualsevol dany al pàrquing subterrani o a l'estació de FGC a causa de possibles filtracions d'aigua. També disposaran d'un sistema de drenatge que garantirà l'evacuació d'aigua.

L'espècie d'arbre que s'ha escollit és el sapinde de la Xina (*Koelreuteria paniculata*). És una espècie de fulla caduca i els exemplars tenen una alçada d'entre 6 i 15 metres amb capçades d'entre 4 i 6 metres de diàmetre.

Dins el mateix contenidor on s'hi plantaran els arbres també s'hi col·locaran diferents tipus d'arbusts de fàcil manteniment i amb baixes necessitats hídriques.

Figura 73. Projecte final del Passeig de la Plaça Major.

Font: Ajuntament de Sabadell

Els arbres són part de la resposta a la necessitat d'ombra que s'acabarà de completar mitjançant la construcció d'una pèrgola sobre l'entrada i sortida de l'estació de FGC.

L'umbracle fet principalment d'acer i fusta tindrà dues parts. La primera, situada just sobre de la sortida de l'estació buscarà només protegir del sol aquest espai. La segona, situada a la part nord de l'entrada a l'estació i equipada també amb una placa de vidre,

servirà d'aixopluc en cas de pluja lleugera i permetrà diversos usos com actuacions musicals, activitats infantils, etc.

Figura 74. Pèrgola situada sobre l'estació de FGC.

Font: Ajuntament de Sabadell

Per finalitzar, al capdamunt del passeig s'hi instal·larà un espai d'aigua que servirà com a element de transició entre el passeig Manresa i el passeig de la Plaça Major. D'aquest espai no se'n coneixen encara detalls tècnics, però segons el departament d'urbanisme de Sabadell constarà d'un mur i d'uns sortidors al terra de l'estil dels que es troben al davant de l'Ajuntament, a la Plaça Sant Roc.

Just en el punt on se situarà l'espai d'aigua, els autobusos han de realitzar una maniobra per enllaçar amb la calçada que se situa a la part dreta del passeig. El mur servirà de delimitant entre l'espai central de la Plaça per on passen tots els vianants i la calçada.

Figura 75. Sortidors a la Plaça Sant Roc

Font: Mapio.net

La proposta actual no especifica res sobre: canvis en el paviment ni el tipus que s'instal·laria, canvis en el tipus de banc o bé canvis en la distribució d'aquests, l'ús de jardineres com les que hi ha actualment. Tampoc diu res sobre un possible canvi en la lluminària de l'espai.

El plànol vist en planta que està a disposició pública és el següent:

Figura 76. Proposta actual d'urbanització del passeig.

Font: Ajuntament de Sabadell.

Aquesta proposta no està aprovada per cap ple de la ciutat de Sabadell, per tant és impossible saber si s'acabarà duent a terme o no.

6.2.4 ANÀLISI DEL PROJECTE ACTUAL

Encara que no especifica canvis ni millores en aspectes i elements que considerem importants, la proposta actual millora en molts aspectes l'espai, aprofitant oportunitats i intentant resoldre totes aquelles debilitats i amenaces que afecten de forma directa a la urbanització del passeig.

o Millores

En primer lloc, la plantació d'arbres ajuda a la creació d'un nou espai verd al nucli urbà de Sabadell. D'aquesta manera s'incorporen nous espais ombrívols necessaris per millorar tant la qualitat de funcionament del passeig (crea espais de repòs) com la qualitat paisatgística.

La disposició dels arbres genera tres espais diferents. El primer, situat al capdamunt del passeig (on acaba el passeig Manresa), és un espai que té per funció acollir, donar rebuda i crear una entrada a l'espai. Juntament amb altres elements, els arbres aconseguixen de forma satisfactòria compondre un espai on la gent si senti a gust. El segon és un espai obert concebut com si fos una plaça, que succeeix a l'espai de recepció, que està delimitat per una banda d'arbres que actua com a barrera entre aquest espai i la calçada. El tercer és un espai de passeig, creat per dues bandes d'arbres a costat i costat, que funciona també com un espai de sortida.

En segon lloc, la pèrgola situada damunt de l'entrada a l'estació de FGC és capaç de cobrir necessitats com la manca d'ombra i a la vegada generar nous espais. L'umbracle crea ombra tant a les escales de l'estació com a la part que se situa una mica més al nord. A més, aconseguix crear un nou espai de trobada i reunió, protegit de la pluja, que es pot arribar a utilitzar per a qualsevol activitat ciutadana.

En tercer lloc, la incorporació de l'element d'aigua. Ajuda a la creació d'un espai agradable per al vianant, ja que reflexa la llum i l'entorn que l'envolta. El tipus d'element amb diferents sortidors emfatitza la característica dinàmica de l'aigua, interaccionant amb la plaça i donant-li vida.

El mur serveix per separar la plaça de la calçada, seguint la línia dels arbres, actuant com a delimitant.

A més, milloren alguns dels aspectes considerats debilitats i amenaces durant l'anàlisi DAFO. No només milloren aquestes sinó que aprofiten algunes fortaleeses i oportunitats.

Mitjançant un espai destinat a les terrasses dels bars, la instal·lació de la pèrgola sobre l'estació i el passeig generat pels arbres, aconseguix ocultar els elements creats pel pàrquing i la parada de ferrocarrils. A part, gràcies a la distribució dels arbres i de l'element d'aigua, la calçada queda separada de forma clara de la resta d'espai per a vianants.

La creació d'un espai públic amb el suficient verd, diferents espais tant de passeig com d'estada i trobada potencien encara més la capacitat d'atracció de persones de la zona. Amb la recuperació dels tres elements bàsics (verd, ombra, aigua), el passeig pot tornar a ser l'espai central que una ciutat com Sabadell necessita.

o Mancances i aspectes no resolts

La proposta actual té mancances en diferents aspectes, però sobretot queda realçada la falta de previsió en quant a la distribució del mobiliari urbà, com els elements de descans i repòs, la lluminària o bé el paviment.

Referent a la pèrgola, segons la proposta només una de les dues parts serveix com a zona d'aixopluc. Per molt que les escales de l'entrada no pugui quedar pròpiament denominada com a espai per a l'aixopluc, la pèrgola hauria de tenir les mateixes propietats en tot el conjunt i també resguardar de la pluja l'entrada de l'estació. Això evitaria despeses al disminuir el manteniment que requeririen les escales de l'estació.

L'element d'aigua plantejat ocupa gran part de l'espai a l'entrada al passeig de la Plaça Major des del passeig Manresa i està situat al costat de les terrasses dels diferents bars. Això dificulta el pas del vianant per la zona, ja que quant l'element d'aigua es troba a peu pla, al mateix nivell que per on passa la gent, és difícil delimitar quin espai és quin. A més, si l'objectiu és dissenyar un element que tingui molta importància no considerem que situar-lo a un cantó en un dels extrems del passeig sigui l'adequat.

Aquest estil de sortidor no suposa cap distintiu respecte els sortidors de la Plaça Sant Roc i quan no es troba en funcionament perd completament l'aigua.

Es troba a faltar també, que l'avantprojecte no l'acompanyi cap document tècnic sobre els elements que s'hi volen introduir.

7. PROPOSTES DE MILLORA

En aquest apartat s'intenta donar solució als problemes que presenta el plantejament del projecte actual del passeig de la Plaça Major així com explicar propostes sobre els aspectes que aquest no toca.

7.1. PROPOSTA 1

La primera proposta es basa en mantenir tots aquells elements que es consideren positius del projecte actual, fent petits canvis per intentar millorar-lo.

Com ja hem comentat en l'anàlisi del projecte actual, la zona d'ombra creat per la pèrgola és realment molt interessant i genera un espai amb la capacitat d'albergar molts tipus d'activitat de caire lúdic. Per altra banda, la distribució dels arbres creant un pas per als vianants a la zona sud del passeig creiem que és una bona aportació.

Per això, aquests dos elements els mantindrem tal i com estan en el projecte actual del govern.

L'espai d'aigua ha estat sempre un tema de debat i sobretot de queixa per part de la ciutadania. Considerem que la presència de l'element és necessària. Ara bé, tal com hem dit, la seva situació a l'extrem nord del passeig no ajudaria a que fos un dels elements principals de l'espai. És probable que la situació de l'aigua a l'extrem nord del passeig vingui dels records de l'antic brollador que hi havia, però la mobilitat de tot l'espai ha canviat i la distribució i organització d'aquest també.

Per a que l'element d'aigua torni a tenir la importància que mereix creiem que seria adient reubicar-lo. D'aquesta manera també es mantindria la idea d'utilitzar-lo com a delimitant entre l'espai per a vianants i la via de circulació de vehicles.

Sobre el tipus de font que s'hauria d'instal·lar, creiem que seria un error utilitzar fonts seques interactives, ja que aquest element ja es troba a la Plaça Sant Roc, a 200 metres de distància. Per a que aquesta font arribi a actuar com a delimitant es necessitaria la construcció d'un mur que d'alguna manera s'hauria de relacionar amb l'aigua (entenent que si la font no està en funcionament, el mur passa a ser un element aïllat). Aquest tipus de font són aquelles que no porten un estanc a la vista per a recollir i emmagatzemar aigua i busquen una interacció directa amb els vianants que passen per la zona.

Una opció seria dissenyar una font d'un estil semblant al que es troba a la Plaça Pi Pi de Sabadell. És una font que es basa en la caiguda de l'aigua per sobre d'una base inclinada.

Figura 77. Font a la Plaça Pi Pi.

Font: Elaboració pròpia.

Aquest estil de font, afegint algun tipus d'il·luminació i ampliant l'estanc vist, té la capacitat de ser un element central de la plaça a la vegada que actua com a delimitant per separar la calçada.

La font proposada faria 6,3 m de llargada i com es pot observar en la figura 80, quedaria separada en dos parts.

La part superior és la que està a la vista i consta de tres elements principals: el sortidor, la base inclinada i l'estanc vist. El sortidor seria un element fabricat en acer inoxidable que disposa d'il·luminació gràcies a una tira de llums LED de color blanc. La base per on cauria l'aigua tindria una inclinació de 45°. Per últim, l'estanc vist és on cau tota l'aigua i està connectat al dipòsit interior.

Tota la part inferior és la que no queda vista i consta d'un dipòsit interior, de columnes estructurals per a mantenir l'estructura i d'una bomba per poder portar l'aigua cap a dalt al sortidor.

Per fer un dimensionament bàsic de la font es pren com a referència un sortidor de les característiques que hem comentat distribuït per l'empresa SAFE-RAIN (figura 78) que té 90 cm de llargada. Caldria disposar-ne 7 un darrere l'altre per a completar el total de la font.

S'estima que el cabal necessari per al funcionament del conjunt seria de 54000 litres cada hora. Si considerem que un 15% del caudal necessari és el que hauria de trobar-se en dipòsit, hauríem de tenir un dipòsit amb capacitat per a 8100 litres. Si la font fa 6,3 metres de llargada i aproximadament 1,5 metres d'amplada, l'alçada necessària del dipòsit per a tenir la capacitat d'emmagatzemar 8100 litres és de 0,86 metres. D'aquesta manera podem saber

aproximadament que no serà necessari perforar més d'un metre, que era un tema preocupant per l'espai en el que ens trobem.

Figura 78. Sortidor d'acer inoxidable.

Font: SAFE-RAIN.

Amb aquestes característiques de cabals es podria utilitzar una bomba centrífuga submergida, de l'estil del model SLV.80.80.11.4.50D.C de l'empresa GRUNDFOS.

Figura 79. Bomba d'aigua model SLV.80.80.11.4.50D.C

Font: GRUNDFOS

Aquesta bomba té una capacitat d'elevat aigua fins 8,1 metres (cosa que no seria necessària) i arriba a uns caudals màxims de 57960 litres cada hora. Per tant amb la disposició d'una sola bomba n'hi hauria prou, però per seguretat seria adient col·locar-ne dues.

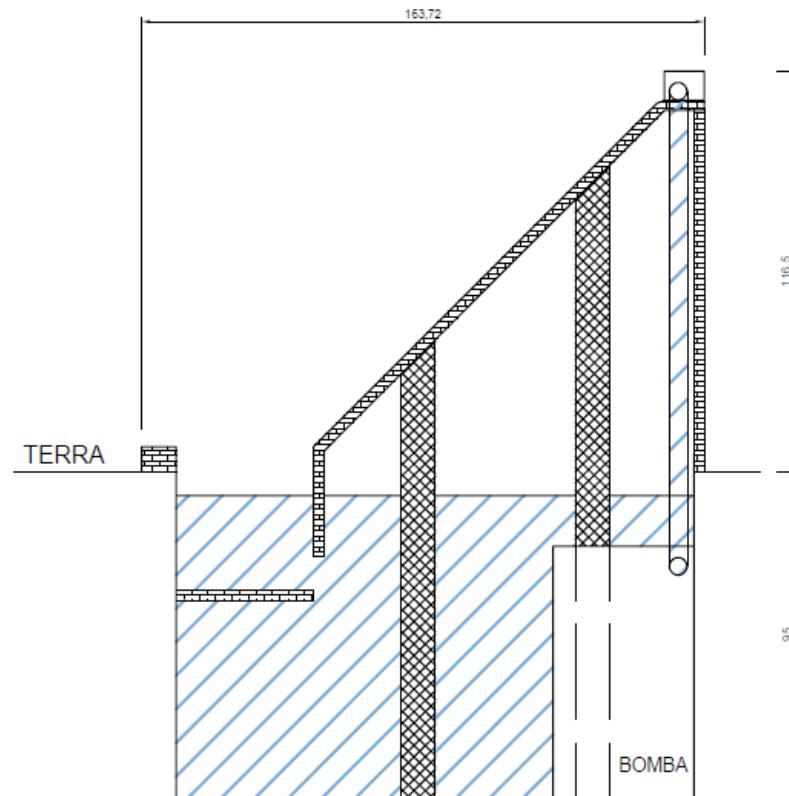

Figura 80. Esquema bàsic del sortidor. Vista de perfil.

Font: Elaboració pròpia.

Pel que respecta a la il·luminació de l'espai, és important la disposició de dos tipus d'enllumenat diferents. En primer lloc, ja que hi ha una via de circulació per on hi passen autobusos, és necessari que hi hagi lluminàries de tipus funcional que proporcionin al conductor visibilitat i una bona sensació de seguretat quan la llum natural no sigui suficient. En segon lloc, per la resta d'espai per a vianants seria convenient l'ús d'enllumenat ambiental, amb l'objectiu de formar part del paisatge urbà a la vegada que crea sensació de benestar.

D'aquesta forma, la filera de lluminàries situada a la dreta seria l'encarregada de donar llum a la calçada i podria tenir major alçada ja que es troba sobre els arbres ja plantats (tenen copes menys denses). L'enllumenat situat a la resta d'espai hauria de ser de menor alçada, sempre per sota de les copes dels arbres, per a poder dotar l'àrea de la calidesa necessària. De l'enllumenat de menor alçada hi ha un grup que té per objectiu ajudar a crear una guia lumínica de pas pel passeig i un altre que busca generar comoditat en l'espai més obert i ajudar a la il·luminació de les terrasses dels bars.

Per tant, les làmpades que tenen per objectiu donar llum a la calçada podrien ser les mateixes que hi ha actualment perquè tenen les característiques adequades. Les làmpades que se situarien a la resta d'espai si que haurien de ser noves ja que es necessitaria que fossin més baixes. Es podria utilitzar el mateix estil de làmpada que trobem a la Plaça Sant Roc, que també és LED, per donar uniformitat a tota l'àrea.

Figura 81. Fanal de la Plaça Sant Roc.

Font: Elaboració pròpia.

La distribució dels llocs de repòs així com la quantitat d'aquests és un aspecte important per a la comoditat del vianant en tot aquest espai. En aquesta proposta s'han respectat els diferents espais que es volen crear i la distribució s'ha fet d'acord amb aquests.

La majoria de llocs de repòs creiem que han d'estar situats al principal lloc d'estada, és a dir a la Plaça Major. En la zona sud, on se situa el passeig, no hi situaríem cap banc ja que l'objectiu de l'espai és crear una àrea de pas que obri les portes a la plaça. De la mateixa manera, en l'entrada nord, venint del passeig Manresa, tampoc s'hi col·locaria cap banc.

A més dels bancs que es veuen en planta en la proposta, considerem adient col·locar dos bancs en forma de "L" dins la pèrgola. Així l'espai que queda sota l'umbracle s'aprofitaria sempre sense importar la meteorologia o si s'ha de realitzar alguna activitat o no.

Com a model de banc es podria utilitzar l'Equal, dissenyat per Pepe Gascón. És un banc fet de pedra i fusta que ens permet donar un aire de modernitat a l'espai, tot evitant fer servir els típics bancs de fusta.

Figura 82. Model de banc EQUAL

Font: Disseny de Pepe Gascón.

Referent al paviment del passeig, una de les opcions seria unificar tot el que correspongui a espai per a vianants deixant l'asfalt per a la via de circulació. D'aquesta manera el paviment seria també una forma de separar i deixar clar per on poden circular vehicles i per on no.

Els ciutadans prenen sempre molta referència del passat a l'hora de decidir quins tipus d'elements hi volen en un espai concret. Una homogeneïtzació total del paviment ens permetria satisfer aquestes necessitats de recordar moments anteriors amb la trama adequada del paviment.

El paviment dels anys 80 i 90 al passeig tenia una espècie de mosaic a base de formes rectangulars i romboidals. Dissenyant una trama amb triangles equilàters i hexàgons per als punts de connexió ens permet crear aquest aspecte de rombes, que donarien identitat pròpia a la vegada que es busca recordar els temps passats. El paviment es podria fer amb les típiques rajoles de granit, diferenciant dos colors pels contorns i l'interior de les formes.

Figura 83. Paviment al passeig de la Plaça Major 1995.

Font: Isaac Bordas.

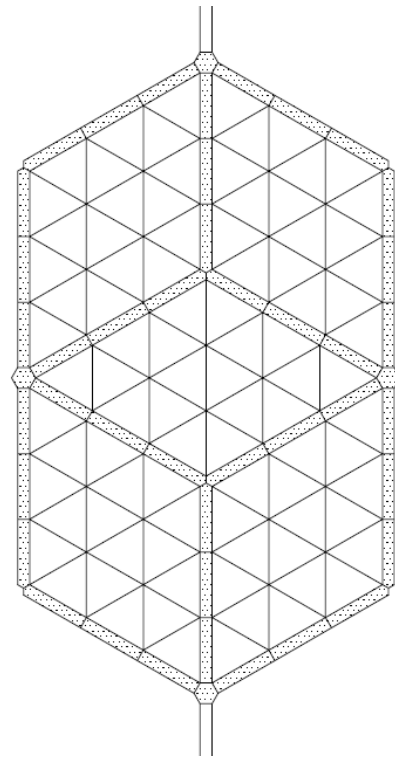

Figura 84. Trama proposada per al paviment.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 85. Proposta 1.

Font: Elaboració pròpia.

7.2. PROPOSTA 2

La segona proposta busca fer un canvi de plantejament en l'organització general de tot l'espai, afegint nous elements i canviant la distribució per donar-li un gir a la urbanització del passeig de la Plaça Major. L'objectiu d'aquesta proposta és crear un espai atractiu que es pugui diferenciar de la resta d'espais oberts de Sabadell.

L'idea és accentuar la linealitat de l'espai. Per a poder accentuar la linealitat s'utilitzarà una font d'aigua com a element principal. Aquesta decisió s'ha pres agafant com a referència algunes places italianes, com la Piazza Navona, on la font s'alça com a element principal i la resta gira al seu voltant.

En aquest cas, la font serà un element lineal de sortidors que recorrerà el passeig fent un recorregut de 106 metres amb un total de 50 rajos d'aigua de baixa altura. Hi haurà quatre llocs de pas per a permetre al vianant anar de cantó a cantó de la plaça. Aquests llocs de pas mantindran el paviment del mateix material que la font per donar continuïtat a tot l'element.

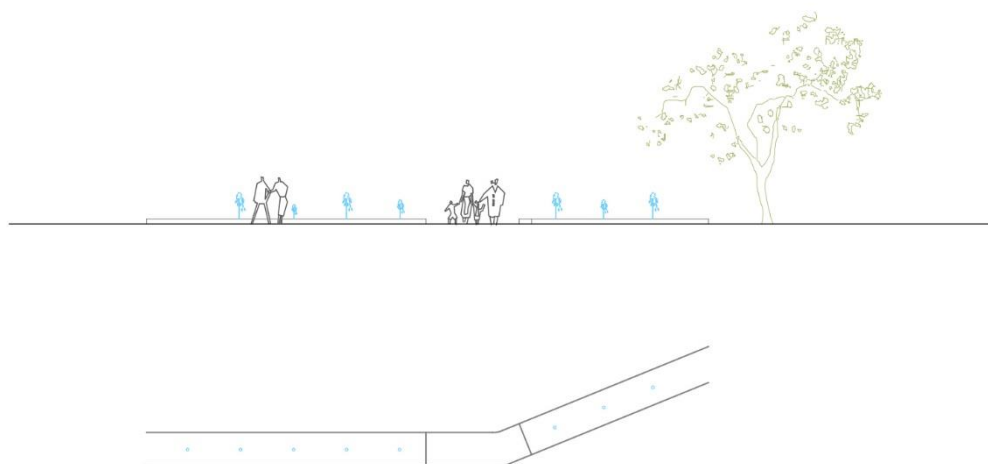

Figura 86. Esquema 1 de la font.

Font: Elaboració pròpia.

Al anar separada en 5 trams, cada tram tindrà 10 rajos. El raig s'aconsegueix utilitzant un broquet de 14 mm de diàmetre que llança aigua a mig metre d'alçada amb una pressió de 0,60 metres de columna d'aigua.

El cabal necessari d'aigua que requereixen 10 rajos de mig metre d'altura és de 19200 litres cada hora, segons SAFE-RAIN. Es podria utilitzar una bomba semblant al model

SL1.50.65.09.E.2.1.502 de la marca Grundfos. Aquesta és de la mateixa família que la proposada en l'anterior apartat però amb una mica menys de potència.

En el següent esquema s'explica el funcionament a grans trets de la font. La part vista consta de dues bases inclinades que busquen recollir l'aigua per a que no es mulli la resta d'espai. Al centre és on es situen els 10 sortidors connectats mitjançant una canonada subterrània. A més, a l'escletxa on hi ha els broquets s'hi col·locaria també una reixeta d'acer inoxidable per tal de que ningú pugui introduir la mà a l'interior de la font.

En la part subterrània hi ha el dipòsit i la bomba que permet que l'aigua arribi a la canonada superior i funcionin els rajos d'aigua. El dipòsit hauria de tenir 0,8 metres de profunditat per a permetre la col·locació de la bomba submergida. Amb aquesta altura el dipòsit tindria una capacitat de 8480 litres, assegurant així que se supera el 15% del cabal necessari en reserva.

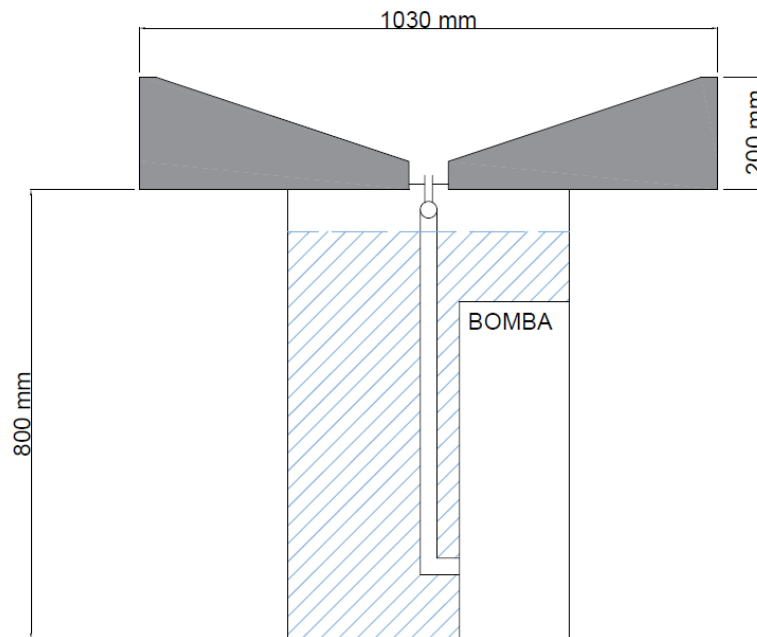

Figura 87. Esquema 2 de la font. Vista de perfil.

Font: Elaboració pròpia.

La font anirà guiada per unes jardineres que tenen per objectiu unificar les tres necessitats que la gent plantejava (sense tenir en compte l'espai d'aigua): la vegetació, l'ombra i els llocs de repòs. Aquestes jardineres que s'alcen sobre el terra tenen una part d'esglaons per poder-hi seure i una part interior per poder-hi plantar arbres. Això seria una solució a tota la problemàtica de plantació d'arbres ja que no es requeriria perforar per a tenir la possibilitat de plantar.

Ara bé, en alguns punts seria bo poder conservar arbres plantats al terra tal com indica el projecte actual de l'Ajuntament. Aquests ajuden a crear espais més oberts, com el de l'entrada al passeig Manresa, i donarien la possibilitat de mantenir una zona de passeig pròpiament dita a l'espai inferior de la plaça.

Entre les jardineres i els arbres s'aconseguiria conservar l'efecte de delimitant que ens interessa per separar la zona per al vianant i la calçada. Aquesta separació també es reforçaria amb un canvi de paviment com en l'anterior proposta.

A més, per a cobrir del sol i de la pluja l'entrada de l'estació de FGC seria interessant la construcció d'una boca de metro. Aquesta boca de metro podria ser una pèrgola com la del projecte de l'Ajuntament o qualsevol element que tingués la mateixa funció.

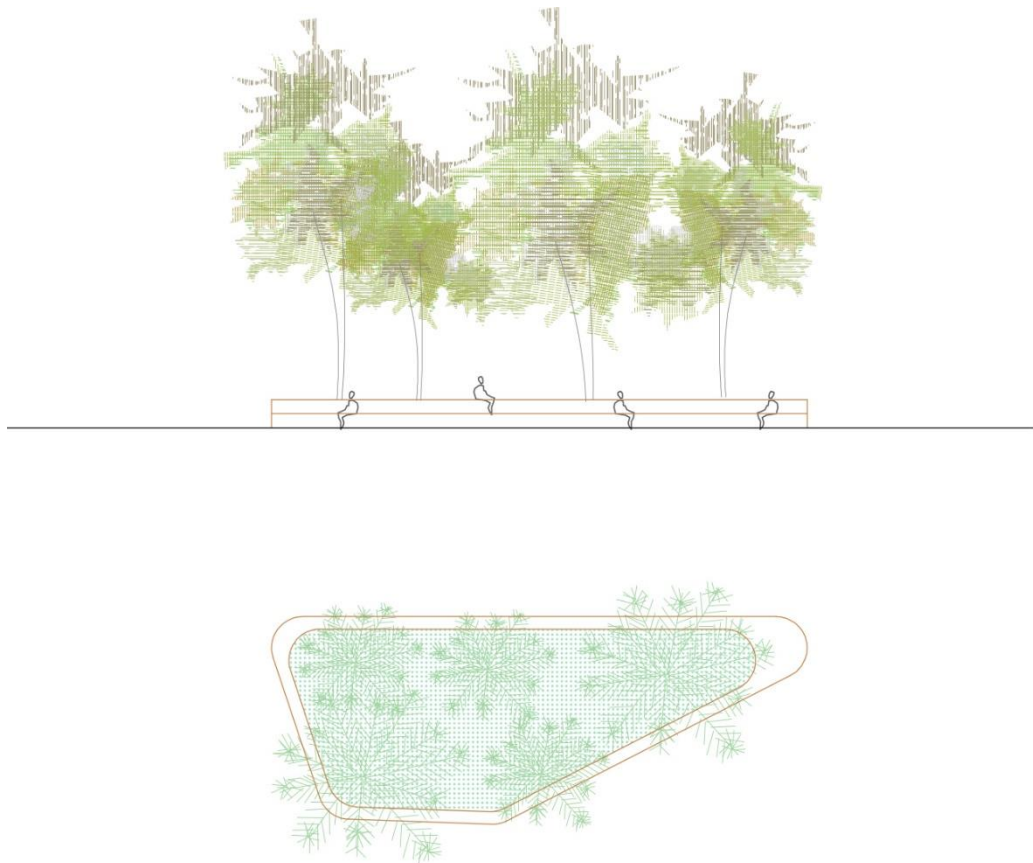

Figura 88. Jardineres proposades.

Font: Elaboració pròpia.

La il·luminació de l'espai es farà utilitzant dos estils diferents. Les zones de pas (les bandes de més a la dreta i a l'esquerra del passeig) i la via de circulació de vehicles s'il·luminaran amb fanals LED, tal com està fet actualment. La resta de l'espai quedarà il·luminat gràcies a llums col·locats en les jardineres i en les fonts (ja que cada raig d'aigua tindrà el seu propi focus de llum), tal com veiem en les figures 89 i 90, sumant-hi la llum residual que aportarà l'enllumenat citat anteriorment.

Figura 89. Plaza Adelaide

Font: WSP Vision

Figura 90. Exemple de rajos d'aigua amb llum a la Vanke Xijiu Plaza

Font: World Landscape Architecture

Per últim, el paviment es faria amb rajoles de granit. Agafant com a referència la “Plaza de Dalí” de Madrid, es farien diverses bandes transversals del mateix material però canviant-ne el color.

Figura 91. “Plaza de Dalí”. Madrid.

Font: Francisco Mangado.

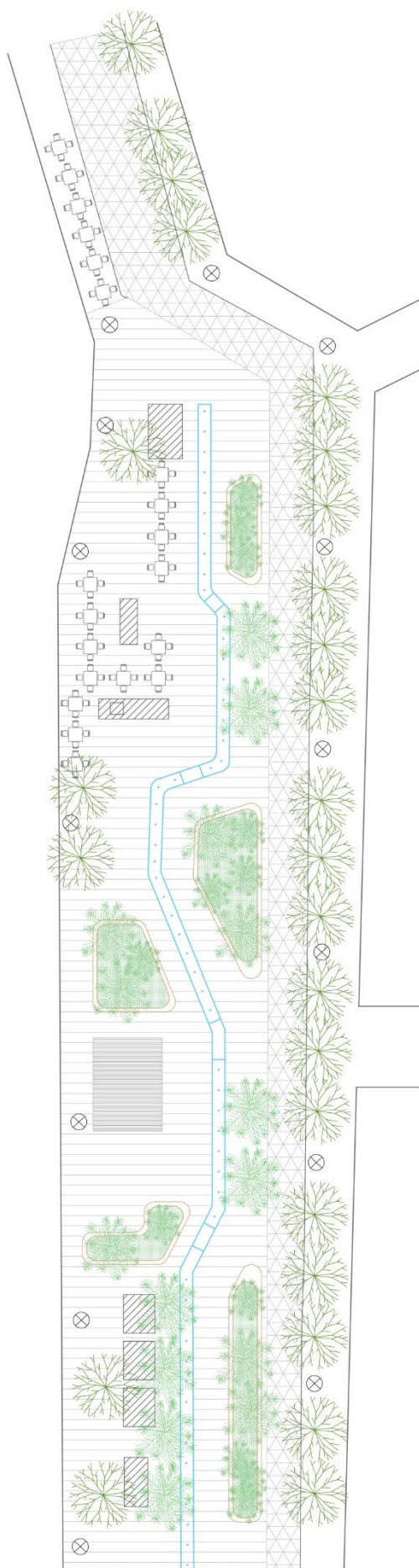

Figura 92. Proposta 2.

Font: Elaboració pròpia.

8. CONCLUSIONS

Aquest últim capítol exposa les conclusions extretes de tot l'anàlisi realitzat al passeig de la Plaça Major, des de la seva evolució històrica al estat actual i futur.

El passeig del centre de Sabadell és un espai que s'ha anat formant poc a poc a base d'obres. Primer van haver-hi un seguit d'enderrocs que van propiciar la seva creació i posteriorment un conjunt d'obres com la construcció d'un mercat provisional o un aparcament i una estació subterrànica que van impedir l'ús del passeig als ciutadans. Els continus canvis que ha patit l'espai des de la seva obertura han provocat que mai hagi tingut la rellevància que la seva situació al centre de Sabadell li hauria d'atorgar.

Trobat-se just al nucli de Sabadell i sent el centre de l'eix principal nord-sud que la travessa disposa de les característiques principals per a convertir-se en el punt més representatiu i simbòlic de la ciutat. Gràcies a tots els equipaments educatius i culturals que l'envolten i de que es troba al mig de l'àrea comercial i l'illa per a vianants més grans i potents de Sabadell, hi ha un flux molt important de gent que creua aquest espai diàriament.

A més, la recent construcció de l'estació de FGC té la capacitat d'incrementar la quantitat de gent que hi pot arribar gràcies a la nova connexió dels barris que se situen més al nord amb el centre.

Actualment el passeig viu encara atrapat en els 28 anys d'obres que ha patit. És un espai molt dur, amb massa ciment en comparació a l'escassa vegetació, sense cap tipus d'atractiu ni zones d'ombra on poder reposar. Diferents tipus de paviment que no creen cap trama i que semblen col·locats per satisfer purament les necessitats funcionals i la manca d'algun element simbòlic fan que la majoria de la població no s'identifiqui amb aquest espai.

La ciutadania valora molt negativament l'estat actual del passeig. Encara que potser ancorats en l'espai que un dia va arribar a ser, la gent critica la falta d'arbres que generin ombra i la manca d'un sortidor o brollador. Com hem pogut veure en l'enquesta realitzada, moltes persones demanen que el passeig torni a ser com abans.

El que deixa clar tant el nostre anàlisi de la zona com la opinió dels ciutadans és que hi ha una gran necessitat d'actuacions per part de l'Ajuntament que intervinguin directament en el passeig de la Plaça Major amb la intenció de renovar-lo i millorar-lo. Sens dubte, com ja hem dit, amb les actuacions adequades tothom podrà tornar a gaudir d'aquest espai social que incita a la convivència de les persones.

Les primeres propostes de l'Ajuntament l'any 2012 van anar acompanyades d'un procés participatiu per part dels veïns que buscava el màxim consens a l'hora de decidir un futur per

al passeig. Malgrat tot, el projecte final no va agradar i va rebre fortes crítiques, cosa que va provocar l'estancament de les actuacions de millora.

Recentment, el nou govern de Sabadell ha presentat una proposta de millora sota el nom d'avantprojecte del passeig de la Plaça Major amb la intenció de donar solució a totes les mancances de l'espai. El projecte aconsegueix de forma satisfactòria presentar un model de plaça que agrupa espai verd, espai d'ombra i un element d'aigua. Ara bé, es centra completament en aquests tres aspectes i no fa cap proposta en quant al paviment, als bancs i a la il·luminació ni presenta cap detall tècnic.

L'estat de la proposta actual, que no està aprovada en cap ple, ens ha portat a realitzar dues propostes pròpies. La primera es basa en millorar la proposta actual buscant solucions als aspectes que no tracta i la segona és una idea completament diferent que busca integrar tots els elements que necessita l'espai fent canvis més radicals.

Les propostes realitzades són a nivell organitzatiu de l'espai. Expliquen com distribuir els elements i donen indicacions de disseny a considerar però sense pretendre el detall tècnic propi d'un projecte tècnic.

9. REFERÈNCIES

Ajuntament de Sabadell. (2018, Juny 29). La nova ordenació del passeig de la Plaça Major recupera els arbres i incorpora una zona d'ombra i un espai d'aigua. Extret de: <http://web.sabadell.cat/actualitat/notis/item/la-nova-ordenacio-del-passeig-de-la-placa-major-recupera-els-arbres-i-incorpora-una-zona-d-ombra-i-un-espai-d-aigua>

Ajuntament de Sabadell (Ed.). (n.d.). El Patrimoni i la història de Sabadell. Extret de: http://ca.sabadell.cat/Oficinadelpatrimoni/p/patrimoni_cat.asp

Anuari estadístic de Sabadell 2017. (n.d.). Extret de: <http://opendata.sabadell.cat/ca/anuari-2017>

Castells, A. (1961). *L'art sabadellenc. Assaig de biografia local*. Sabadell: Ruitort.

Castells, J. P. (1991). *El Procés de formació de la ciutat de Sabadell*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Com serà el Passeig de la plaça Major de Sabadell? (2012, Juny 21). *iSabadell*. Extret de <https://www.isabadell.cat/sabadell/societat/com-sera-el-passeig-de-la-placa-major-de-sabadell/>

El pes socioeconòmic del centre de Sabadell i els possibles efectes d'implantar mesures que afecten la mobilitat i accessibilitat [PDF]. (2017, Maig). Sabadell: Comissió d'economia i ciències socials de la Fundació Bosch i Cardellach.

El teu centre. Un projecte de ciutat. (2017). Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Flinders University Student Hub and Plaza, Adelaide by WSP Vision Design. (2016, Octubre 28). Extret de: <https://illumni.co/flinders-university-student-hub-and-plaza-adelaide-by-wsp-vision-design/>

Fuentes ornamentales desarrolladas por Safe-Rain. (2014). Extret de: <http://www.saferain.com/es>

Gascón, P. (n.d.). Mobiliario urbano de hormigón y madera: Banco Equal. Extret de: <https://www.pgarquitectura.es/proyectos/banco-equal>

Hernández, A. (2017, Juny 15). El Passeig de la Plaça Major de Sabadell tindrà ombra. *Nació Digital Sabadell*. Extret de: <https://www.naciodigital.cat/sabadell/noticia/12304/passeig/placa/major/sabadell/tindra/ombra>

Martínez Souto, C. (2013). Descubrimos la Plaza de Dalí de Madrid. *Moove Magazine*. Extret de: <https://moovemag.com/2013/07/descubrimos-la-plaza-de-dali-de-madrid/>

Parlem del nou passeig: Jornades de debat, Sabadell, setembre-octubre de 2012: Recull final. (2013). Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach.

Pla de Mobilitat Urbana de Sabadell [PDF]. (2010, Juny). Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Proposta de millores de la mobilitat i de l'espai públic al centre de Sabadell 2017-2018 [PDF]. (2017, Juny). Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Santamaria, A. (2016, Maig 8). "Història de Sabadell". L'edifici de l'Ajuntament i els Escolapis. *iSabadell*. Extret de: <https://www.isabadell.cat/sabadell/historia-de-sabadell-ledifici-de-lajuntament-i-els-escolapis/>

Santamaria, A. (2017, Novembre 5). "Història de Sabadell". El quiosc modernista dels Jardinetes (1911-1943). *iSabadell*. Extret de: <https://www.isabadell.cat/sabadell/historia/historia-de-sabadell-el-quiosc-modernista-dels-jardinets-1911-1943/>

Santamaria, A. (2012, Setembre 16). 'L'estat de la ciutat (XXII)': El futur del Passeig i la degradació del Centre. *iSabadell*. Extret de: <https://www.isabadell.cat/barris/sector-centre/centre/lestat-de-la-ciutat-xxii-el-futur-del-passeig-i-la-degradacio-del-centre/>

Sistemas de bombeo. (n.d.). Extret de: <https://es.grundfos.com/>

Mira, T. (2012, Juliol 26). Opinió de Teresa Mira (ICV): Un passeig imaginari virtual. *iSabadell*. Extret de: <https://www.isabadell.cat/opinio/opinio-un-passeig-imaginari-virtual-2/>

Transports Urbans de Sabadell. (n.d.). Extret de: <http://www.tus.es/index.php/ca/>

World Landscape Architecture. (2014, Març 3). Vanke Xijiu Plaza | Chongqing China | ASPECT Studios |. Extret de: <http://worldlandscapearchitect.com/vanke-chongqing-xijiu-plaza-chongqing-china-aspect-studios/#.W6wa-mgzaUn>